

HELSINGIN
KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

2010

3

muistioita

MAIJA MERIMAA
TAINA KIVINIEMI

Helsingin seudun kiinalaiset ja intialaiset osaajat

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013

European Union

**TIEDUSTELUT
FÖRFRÅGNINGAR
INQUIRIES**

Maija Merimaa, p. 09 310 70709
etunimi.sukunimi@hel.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADDRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of
Helsinki, Finland (Siltasaarenkatu
18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus/

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR,
DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. - tel. 09 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYyntI
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarenkatu 18-20 A, p. 09 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmmsgatan 18-20 A, tel. 09 310 36377
City of Helsinki Urban Facts, Library,
Siltasaarenkatu 18-20 A,
tel. +358 9 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

HELSINGIN
KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

HELSINGFORS
STADS
FAKTACENTRAL

CITY OF
HELSINKI
URBAN FACTS

2010

muistioita
promemorior
memoranda

2010 | 3

MAIJA MERIMAA
TAINA KIVINIEMI

Helsingin seudun kiinalaiset
ja intialaiset osaajat

TAITTO JA KUVIOT

Pirjo Lindfors

KANSI

Tarja Sundström-Alku

Kuvat Ilmari Hyvönen / Vikrant Panse

PAINO

Edita Prima Oy, Helsinki 2010

painettu ISSN 1455-7274

verkossa ISSN 1796-7252

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	5
Johdanto	7
Tutkimuksen toteutus.....	8
Uudenmaan kiinalainen ja intialainen väestö	10
Muuttoliike Kiinasta ja Intiasta	13
Päätyminen Helsingin seudulle	14
Opiskelu Suomessa.....	18
Työelämä	23
Kiinalaiset ja intialaiset osaajat palveluiden käyttäjinä	29
Arki Helsingin seudulla	34
Tulevaisuuden suunnitelmat	37
Yhteenveto: kiinalaisten ja intialaisten osaajien erot ja yhtäläisyydet.....	40
Lähteet	43
Liite 1. Yritysesimerkki 1: Kiinalainen vyöhyketerapiahieronta.....	44
Liite 2. Yritysesimerkki 2: Intialainen IT-yritys.....	46
Liite 3. Haastattelurunko	47

Esipuhe

Osaavan työvoiman liikkuvuus on lisääntynyt talouden globalisaation myötä. Taloudellisen tuottavuuden kannalta kansainvälisyys ja liikkuvuus nähdään usein toivottavina asioina, sillä kansainväliset osaajat tuovat työyhteisöihin uusia ajattelumalleja sekä edesauttavat kansainvälisten verkostojen luomista. Ei ole itsestään selvää, että Helsingin seutu näyttäytyy osaajille houkuttelevana kohteena; osaajien maahanmuutto on täällä melko tuore ja mittasuhteiltaan varsin pieni ilmiö.

Tässä Maija Merimaan kirjoittamassa raportissa perehdytään Helsingin seudulle muuttaneiden kiinalaisten ja intialaisten osaajien käsityksiin. Osaajiksi lasketaan niin opiskelijat kuin asiantuntijat. Tarkasteluun nousee osaajien odotukset, kokemukset ja näkemykset Helsingistä. Lisäksi käsitellään heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan. Heidän haastattelujensa kautta saamme kuulla, mitä me tarjoamme – mitä ehkä emme tarjoa – ja mitä meidän tulisi tarjota osaaville maahanmuuttajille, jotta he tulisivat tälle seudulle ja pysyisivät täällä.

Raportti on tehty Uudenmaan liiton koordinoiman ”Baltic Sea – Asia Agenda for Regions in a Globalising World” -hankkeen puitteissa osana Central Baltic Interreg IV A 2007-2013 ohjelmaa. Kiitokset kaikille projektiin osallistuneille ja työtä kommentoineille!

Helsingissä toukokuussa 2010

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö

Johdanto

Korkeakouluopiskelijoiden ja asiantuntijoiden, eli niin sanottujen osaajien, maahanmuutto Helsingin seudulle on ilmiönä sekä tuore että toistaiseksi varsin pieni. Talouden globalisaation myötä alueiden osaavasta työvoimasta käymä kilpailu on kuitenkin kiristynyt, ja osaajia pyritään houkuttelemaan myös Suomeen enenevissä määrin. Käydyn keskustelun määrään nähden osaavaa maahanmuuttoa käsittelevää tutkimusta on tehty Suomessa toistaiseksi vain niukasti.

Tämä raportti täydentää suomalaista osaavasta maahanmuutosta käytyä keskustelua Helsingin seudulle muuttaneiden intialaisten ja kiinalaisten opiskelijoiden ja asiantuntijoiden näkemyksillä. Raportissa karotetaan maahanmuuton motiiveja, osaajien kokemuksia opiskeluista, työskentelystä ja elämisestä Helsingin seudulla sekä heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan. Varsinaisen raportin liitteenä on lisäksi kaksi esimerkinomaista kuvausta kiinalaisesta ja intialaisesta yritystoiminnasta Helsingin seudulla.

Ulkomaalaisista osaajista tehdyissä tutkimuksissa on käsitelty joko kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita (Ally 2002, Kinnunen 2003, Niemelä 2008) tai korkeakoulutuetettuja työelämässä olevia asiantuntijoita (Forsander & al. 2004, Raunio 2005). Aiemmistä tutkimuksista poiketen tässä selvityksessä kohderyhmän valinnan perusteena on ollut osaajien kansalaisuus opiskelija/työntekijäjaottelun sijasta.

Pelkkiin opiskelijoihin tai pelkkiin asiantuntijoihin keskittyminen ei olisi soveltunut tähän tutkimukseen, sillä kiinalaisten ja intialaisten osaajien polku opiskeluista työelämään on nostettu keskeiseksi tarkastelun kohteeksi.

Aiemmissä tutkimuksissa on myös havaittu, että suomalaista korkeakoulututkintoja pidetään korkeatasoisina, kun taas suomalaiset työmarkkinat tarjoavat koetaan ulkomaalaisille osaajille vaikeiksi (Forsander & al. 2004, Niemelä 2008). Lähestymällä sekä opiskelijoita että asiantuntijoita selvitys pyrkii luomaan käsitystä opiskelukaupunki Helsingin ja työpaikkakaupunki Helsingin yhtäläisyyksistä, eroista, heikkouksista ja vahvuuksista sekä tämän osaajien mahdollisuuksien näkökulmasta kahden, mutta fyysisesti yhden, kaupungin keskeisistä kehittämisen paikoista.

Toinen merkittävä ero aiempiin tutkimuksiin onkin selvityksen aluerajaus: siinä missä aiemmat tutkimukset lähestyttään osaavaa maahanmuuttoa koko Suomen tasolla, on tämän raportin keskeisenä pyrkimyksenä Helsingin erityispiirteiden tunnistaminen osaavan maahanmuuton näkökulmasta. Aluerajaukselta puoltaa kaupunkiseutujen korostunut asema globaalitalouden osaamis- ja työpaikkakeskittymänä.

Kiina ja Intia puolestaan ovat maailman mittakaavassa suurimpia osaavan maahanmuuton lähtömaita, joten ne tarjoavat hyvän potentiaalin osaavien maahanmuuttajien houkutteluun tulevaisuudessa. Lisäksi viimeaikaiset tutkimukset ovat korostaneet osaavien maahanmuuttajien luomien verkostojen keskeistä roolia alueiden välisten taloudellisten suhteiden solmimisessa (ks. Saxenian 2005). Siten osaajien houkuttelu nousevista talouksista voi osoittautua keskeiseksi myöhempien taloudellisten suhteiden kannalta.

Raportti on tehty Helsingin kaupungin tietokeskuksessa ja se on syntynyt Uudenmaanliiton koordinoiman EU-projektin ”Basaar – Baltic Sea and the Asian Agenda” liitännäisenä. Projekti kartoittaa Itämeren alueen yhteyksiä Kiinaan ja Intiaan sekä pohtii keinoja yhteyksien vahvistamiseksi. Projektin kolmesta teemasta yksi on tässä raportissa käsitelty opiskelijoiden ja korkeakoulutettujen maahanmuutto.

Tämä raportti on tarkoitettu kaikille osaavan maahanmuuton parissa työskenteleville. Se pyrkii auttamaan osaavan maahanmuuton edellytysten ymmärtämisessä sekä hahmottamaan Helsingin seudun keskeisiä heikkouksia ja vahvuuksia kilpailussa globaalista työvoimasta. Raportin ovat kirjoittaneet Helsingin kaupungin tietokeskuksen projektitutkijat Maija Merimaa ja Taina Kiviniemi. Raportin aineisto on kerätty osana EU:n Central Baltic Interreg IV A-ohjelman rahoittamaa ja Uudenmaanliiton koordinoimaa ”*Baltic Sea– Asian Agenda for Regions is a Globalizing World*” –hanketta. Raportti on tekijöidensä tulkinta ja vastuu sen sisällöstä kuuluu yksinomaan kirjoittajille.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimus perustuu kiinalaisten ja intialaisten korkeakoulutettujen maahanmuuttajien vapaamuotoisiin teemahaastatteluihin. Viidestätoista haastattelusta kahdeksan oli 2–4 hengen ryhmähaastatteluja ja seitsemän yksilöhaastatteluja (suuntaa-antava englanninkielinen haastattelurunko ks. liite 3). Kaiken kaikkiaan haastateltavia oli 29, joista 15 oli intialaisia (14 miestä ja yksi nainen) ja 14 kiinalaisia (9 miestä ja 5 naita). Laadullista aineistoa kehystää katsaus Uudenmaan kiinalaista ja intialaista väestöä kuvaaviin tilastoihin.

Alkuperäinen aineisto kerättiin elo-syyskuussa 2009, jolloin Helsingin kaupungin tietokeskuksen tiloissa järjestettiin kolmetoista 1,5–2,5 tunnin mittaista haastattelua. Haastatteluissa oli läsnä kaksi tutkijaa, Maija Merimaa ja Taina Kiviniemi, jotka olivat myös rekrytoineet haastateltavat kiinalaisten ja intialaisten sähköpostilistojen, TKK:n kansainvälisten asioiden sihteerin sekä lumipallomenetelmän kautta.

Haastatteluilla oli tarkoitus tavoittaa sekä opiskelujen että asiantuntijatehtävien perässä maahan muuttaneita, mutta elo-syyskuussa kerätty aineisto painottui vahvasti opiskelijoina Suomeen muuttaneisiin. Tilannetta korjattiin haastatteleamalla joulukuussa 2009 kahta työnperässä Suomeen muuttanutta intialaista IT-alan asiantuntijaa. Tehdyt kaksi lisähaastattelua olivat runsaan tunnin mittaisia ja Maija Merimaa teki ne haastateltavien työpaikalla.

Tutkimuksen metodiksi valittiin ryhmähaastattelut, sillä ne mahdollistavat usean henkilön haastattelemisen lyhyessä ajassa. Lisäksi vapaamuotoisten teemahaastattelujen toivottiin tuovan esiin kiinalaisten ja intialaisten oma kokemus, ja ryhmässä puhumisen otaksuttiin kirvoittavan haastateltavien kesken keskustelua heille keskeisistä Helsingissä elämiseen liittyvistä asioista. Ylipäänsä ryhmäkeskustelujen vertaiskommentoinnin ajateltiin syventävän haastateltavien asioihin esittämiä näkökulmia.

Kansalaisuuteen perustuvalla ryhmäjaolla taattiin kiinalaisten ja intialaisten tasapuolinen kohtelu, sillä sekaryhmissä vilkkaampaan keskustelukulttuurin tottuneet ja englannin paremmin hallitsevat intialaiset olisivat saattaneet dominoida hiljaisempia kiinalaisia. Lisäksi erikseen haastattelemisen mahdollisti intialaisten ja kiinalaisten vertailun jälkikäteen.

Lopulta tehdyistä viidestätoista haastattelusta ryhmähaastatteluja oli vain kahdeksan. Myöhemmin tehtyjen lisähaastattelujen ohella yhtä intialaista haastateltiin aikatauluongelmien takia yksinään, minkä lisäksi neljälle kiinalaiselle järjestettiin yksilöhaastattelu heidän omasta pyynnöstään. Yksilöhaastattelu oli pyytänyt myös viides kiinalainen, jonka haastattelu kuitenkin peruuntui.

Pyynnöt yksilöhaastatteluista ilmentävät ryhmähaastattelujen keskeistä puutetta: haastatteluissa haastateltavat konstruoivat omaa elämäntarinaansa ja esittävät itseään. Haastatteluihin osallistujat ovat usein jossain määrin ”menestyneitä”, sillä vaikeimmassa asemassa olevat haluavat vain harvoin puhua tuntemattomille haastattelijaille tilanteestaan. Asiaa korostaa entisestään haastatteluissa tyypillinen pyrkimys esittää itsensä positiivisessa valossa, korostaa hyviä asioita ja kätkeytyä eräänlaisen ”onnellisuusmuurin” taakse. Ryhmähaastattelu, jossa on paikalla vertaishenkilöitä, saattaa korostaa entisestään tarvetta kertoa oman elämänsä menestystarinaa.

Käytännössä yksilöhaastatteluja pyytäneet kiinalaiset kritisoivat voimakkaasti ryhmähaastatteluja tapana tutkia kiinalaisten kokemuksia. Heidän mukaansa kiinalaisessa kulttuurissa pyrkimys kasvojen säilyttämiseen on korostunut ja asioiden kritisoiminen saatetaan tulkita merkiksi puhujan omasta epäonnistumisesta. Siten haastattelujen tulkinnaissa on täytynyt noudattaa erityistä varovaisuutta kulttuurieroista johtuvien väärinkäsitysten välttämiseksi.

Keskustelujen rajat tulivat konkreettisesti esiin esimerkiksi siinä, ettei kotimaan olojen vaikusta päätökseen muuttaa maasta sivuttu käytännössä lainkaan. Kritiikki kotimaata kohtaan tuli esiin korkeintaan rivien välissä, suomalaisen yhteiskuntaan kohdistettujen kehujen kautta. Siten tutkimus ei tarjoa vastauksia ulkomaille muuttaneiden kiinalaisten suhteesta kiinalaiseen poliittiseen järjestelmään taikka hyväosaisten intialaisten näkemyksiin maansa räikeästä eriarvoisuudesta.

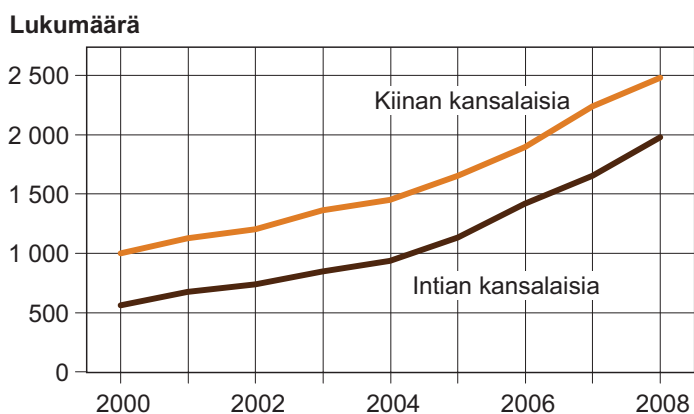
Ylipäänsä haastatteluaineistoista saattaa piirtyä turhan positiivinen kuva Helsingin seudulla asuvien kiinalaisten ja intialaisten kokemuksista. Tämän lisäksi Uudenmaan kiinalainen ja intialainen väestöä käsittävät yhteensä noin 4 500 henkilöä, ja vaikka kaikki heistä eivät suinkaan ole niin sanottuja osajia, on 29 henkilöä silti vain pieni näyte. Siten tulosten yleistettävyyteen pitää suhtautua kvalitatiivisiin aineistoihin yleensäkin kohdistetulla varauksella. Tulokset eivät ole tilastollisesti yleistettäviä, eivätkä ne siihen edes

pyri. Sen sijaan ne näyttävät 29 intialaisen ja kiinalaisen kokemuksen Helsingistä sellaisena kuin he ovat sen haastattelutilanteen puitteissa halunneet kertoa.

Uudenmaan kiinalainen ja intialainen väestö

Vuonna 2008 Uudellamaalla asui noin 2 500 Kiinan ja 2 000 Intian kansalaista, joista suurin osa oli muuttanut seudulle 2000-luvun aikana. Vaikka luvut eivät sinänsä ole kovin suuria, ovat kiinalaiset neljännesi ja intialaiset kuudenneksi suurin ulkomaan kansalaisten ryhmä Uudellamaalla. Muut suuremmat ryhmät ovat joko lähialueilta (Viro, Venäjä, Ruotsi) tai pakolaisia (Somalia).

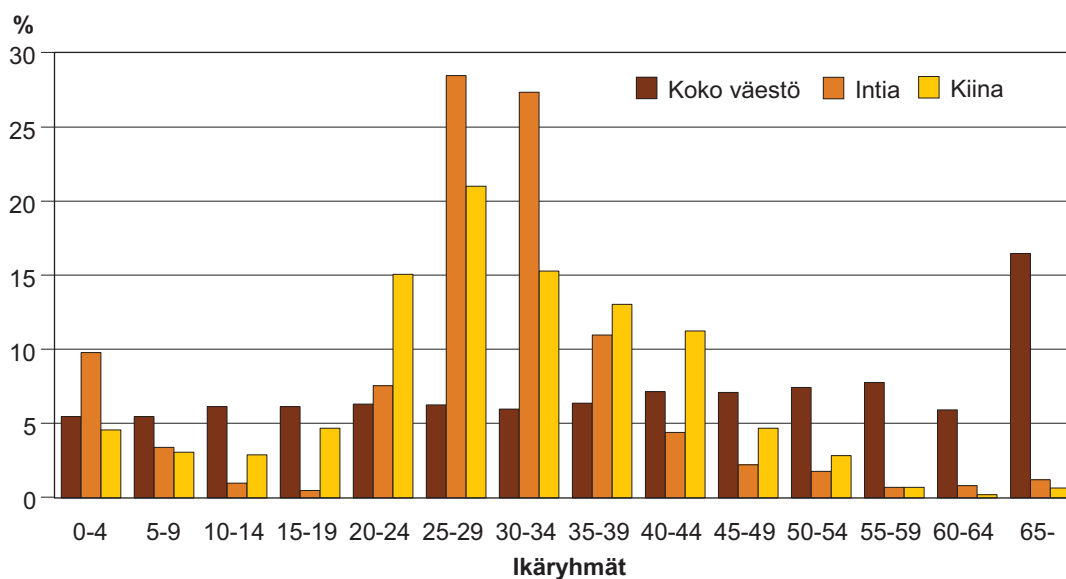
Kuvio 1. Kiinan ja Intian kansalaiset Uudellamaalla 2000–2008

Lähde: Tilastokeskus

Kiinalaisella väestöllä on Suomessa pidempi historia kuin intialaisella, mikä näkyy kiinalaisten intialaisia tasaisempuna ikäjakaumana. Kiinalaisessa väestössä 20–44-vuotiaat ovat yliedustettuina ja muut ikäryhmät aliedustettuina verrattuna koko väestöön. Intialaisten kohdalla puolestaan selkeästi suurimpia ovat 25–34-vuotiaiden ikäryhmät, vaikka myös 35–39-vuotiaat ja 0–4-vuotiaat ovat selvästi ja 20–24-vuotiaat niukasti yliedustettuina koko väestöön verrattuna.

Kuvio 2. Uudenmaan kiinalaisen, intialaisen ja koko väestön ikärakenne 2008

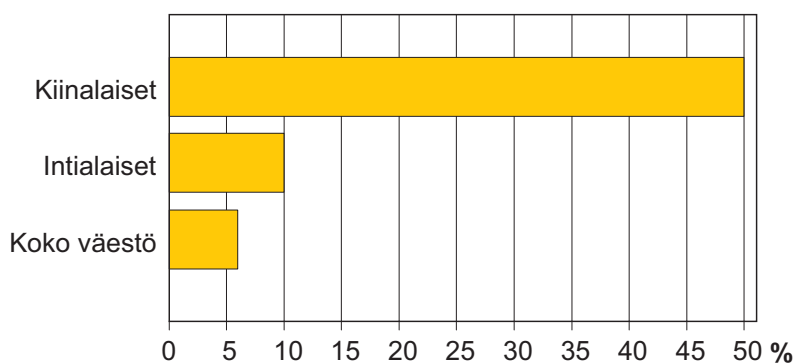

Lähde: Tilastokeskus

Kiinnostava ilmiö on alle viisivuotiaiden lasten huomattava osuus Uudenmaan intialaisessa väestöstä. Tätä selittänee paitsi intialaisen aikuisväestön ikärakenne myös intialaisen muuttoliikkeen erityispiirteet. Ensinnäkin, ulkomaille opiskelemaan ja töihin suuntaavaat intialaiset ovat enimmäkseen miehiä, joita on myös Uudenmaan intialaisista 63 %.¹ Toisaalta, järjestetyt avioliitot ovat Intiassa yleisiä, ja ulkomaille muuttaneet miehet tuovat usein joitain vuosia myöhemmin mukanaan intialaisen vaimonsa. Piikkiä lasten osuudessa ei kuitenkaan ole havaittavissa enää seuraavassa ikäryhmässä. Tämä saattaa johtua siitä, että etenkin koulutetut intialaiset pyrkivät tavallisesti muuttamaan takaisin Intiaan ennen lasten koulunkäynnin alkua. (ks. Martikainen & Gola 2008).

Tilastoista ei ilmene, kuinka suuri osa kiinalaisista ja intialaisista on ns. osaavia maahanmuuttajia eli opiskelijoita tai korkeakoulutettuja asiantuntijoita. Suuntaa osaajien osuudesta antavat opiskelijatilastot, joiden mukaan joka toinen Suomessa asuva kiinalainen ja joka kymmenes intialainen on kolmannen asteen opiskelija. Yhteensä 17 % Suomen kansainvälisistä tutkinto-opiskelijoita on kiinalaisia, mikä tekee heistä suurimman kansainvälisten opiskelijoiden ryhmän. Intialaisten osuus kansainvälisistä tutkinto-opiskelijoista on 2 %.

Kuvio 3. Kolmannen asteen opiskelijoiden osuus Suomen kiinalaisesta ja intialaisesta sekä koko väestöstä vuonna 2006

Lähde: OECD, Tilastokeskus

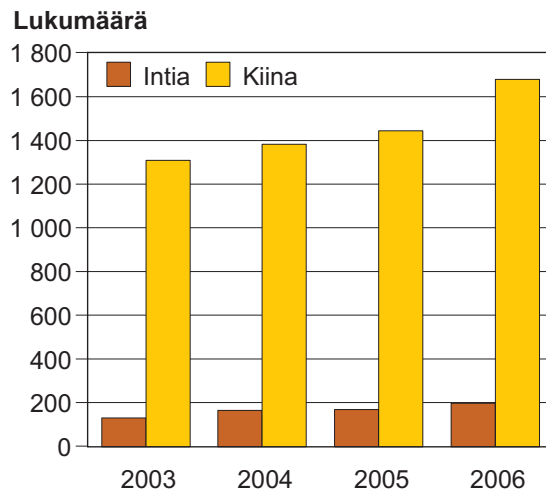
Kiinalaisten kohdalla opiskelijoiden korkea osuus väestöstä tarkoittaa, että mitä ilmeisimmin lähes kaikki 20–29-vuotiaat kiinalaiset ovat kirjoilla suomalaisessa oppilaitoksessa. Nämä ikäryhmät edustavat yhteensä runsasta kolmannesta kiinalaisista, joten opiskelijoita lienee jonkun verran myös 15–19-vuotiaissa (suoraan lukiosta ulkomaille opiskelemaan siirtyneitä) sekä yli 30-vuotiaissa. Intialaisten kohdalla tilanne on toinen: 20–29-vuotiaat edustavat yhteensä yli kolmannesta Suomen intialaisista, mikä on selvästi opiskelijoiden väestöosuutta korkeampi. Ero kiinalaisten ja intialaisten välillä on siten huomattava.

Olisi hätköityä tehdä tilastoista suoria johtopäätöksiä osaajien osuuksista Uudenmaan kiinalaisessa ja intialaisessa väestössä, sillä kiinalaisten ja intialaisten mahdollisuudet muuttaa ulkomaille opintojen jälkeen poikkevat toisistaan merkittävästi. Kiinalaisten asiantuntijoiden mahdollisuudet hakeutua koulutuksen jälkeen ulkomaille ovat rajalliset, joten kiinalaiset osaajat suuntavat ulkomaille pääsääntöisesti opiskelijoina (Salmela 2008, 18). Sen sijaan englanniksi opiskeleville intialaisille insinööreille on luontevaa lähteä opintojen jälkeen usemmaksi vuodeksi töihin ulkomaille (Nousjoki 2006).

Huolimatta siitä, että joka toinen kiinalainen ja joka kymmenes intialainen Suomessa on opiskelija, eivät kiinalaisten ja intialaisten opiskelijoiden määrät silti ole kovin korkeita: vuonna 2006 Suomessa opiskeli 1 677 kiinalaista, joista 53 % opiskeli ammattikorkeakoulussa ja 47 % yliopistossa. Intialaisia opiskelijoita puolestaan oli vielä vuonna 2006 alle 200. Heidän jakautumisestaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoihin ei ole saatavilla tarkempaa tietoa.

1 Kiinalaisten jakauma on tasaisempi: Uudenmaan kiinalaisista 52 % on naisia, 48 % miehiä

Kuvio 4. Kiinalaiset ja intialaiset kolmannen asteen opiskelijat Suomessa vuosina 2003–2006

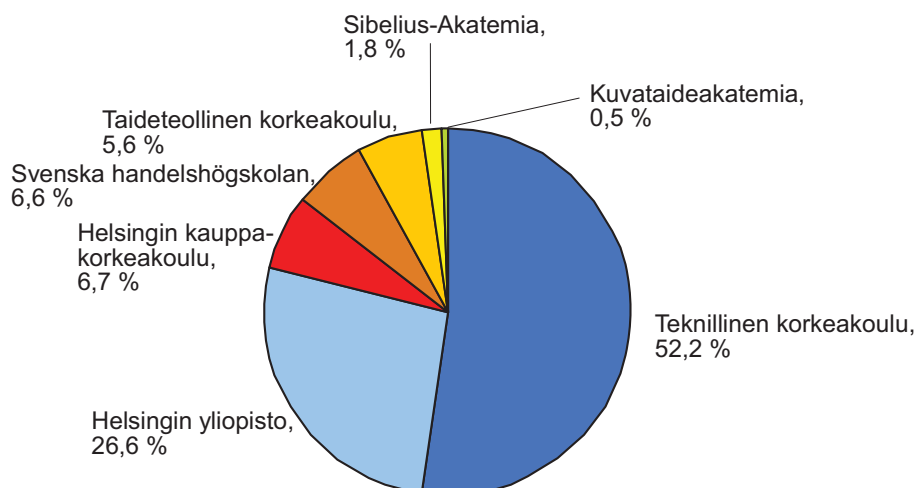

Lähde: OECD

Ammattikorkeakoulu/yliopisto -jaottelun lisäksi on mahdollista tarkastella opiskelijoiden jakautumista pääkaupunkiseudun yliopistoihin. Tosin tältä osin ei ole saatavilla maakohtaisia tilastoja, vaan tarkastelussa on tyydyttävä maanosatason tarkasteluun. Toisaalta, kiinalaisten ja intialaisten yhteenlaskettu osuus Suomen aasialaisista opiskelijoista on 60 %, joten tilastojen voi olettaa kuvaavan melko hyvin pääkaupunkiseudun kiinalaista ja intialaista opiskelijaväestöä.

Runas puolet pääkaupunkiseudun yliopistojen aasialaisista opiskelijoista opiskelee Aalto-yliopiston Teknillisessä korkeakoulussa. Seuraavaksi eniten aasialaisia on Helsingin Yliopistossa, jonka jälkeen suosituimmiksi nousevat kauppakorkeakoulut, joiden yhteenlaskettu osuus aasialaisista opiskelijoista on 13 %. Yliopistojen näkökulmasta katsottuna eniten aasialaisia on TKK:lla ja Taik:issa, joissa heitä on 3 % opiskelijoista. Aasialaisten osuus opiskelijoista on Hankenissa 2 % ja muissa yliopistoissa prosentti. Teatterikorkeakoulussa ei vuonna 2007 opiskellut yhtään aasialaista.

Kuvio 5. Aasialaisten opiskelijoiden jakautuminen pääkaupunki-seudun yliopistoihin 2007 (N = 896)

Lähde: Opetusministeriö Kota-tietokanta

Muuttoliike Kiinasta ja Intiasta

"Joka kolmannen intialaisen väitetään haluavan pois Intiasta. Eli 1 200:sta ehkä 400 haluaa lähteä. Mutta en sanoisi, emme voi sanoa, että Suomi on kaikille paras kohde- ja kotimaa." (Intialainen mies)

"Opintoja ulkomailla, kehittyneessä maassa pidettiin ylipäänsä hyvänä asiana. Esimerkiksi minä tulin tänne vaihto-ohjelman myötä. Tämä vaihto-ohjelma oli mahdollisuus, se oli palkinto hyville opiskelijoille: tämä arvokas mahdollisuus tarjottiin minulle, sillä olin menestynyt opinnoissani. Joten totta kai tartuin siihen. Opiskelemisen missä tahansa kehittyneessä maassa koettiin parantavan ura- ja tulevaisuusnäky-miä." (Kiinalainen mies)

Sadattuhannet kiinalaiset ja intialaiset suuntaavat vuosittain ulkomaille opiskelemaan. Opiskelijavirrat molemmista valtioista ovat paitsi huomattavia myös kasvussa: etenkin kiinalaisten muuttoliike on lisääntynyt nopeasti maan poliittisen avautumisen ja keskiluokan kasvun myötä (Salmela 2008). Intia puolestaan on entinen siirtomaavalta, jonka ylin eliitti on jo pitkään suosinut opiskelua ulkomailla. Maan taloudellisen kasvun myötä ulkomaille hakeutuu koko ajan yhä runsaammin myös koulutusta arvostavaa keskiluokkaa (Saxenian 2005).

Ulkomaille suuntautuvia opiskelijavirtojen laajuutta selittää paitsi maiden koko niin myös kova kilpailu halutuista opiskelupaikoista kotimaassa. Mikäli huippuyliopiston ovet eivät avaudu, kiinalainen tai intialainen opiskelija joutuu usein tyytymään paikkaan huomattavasti vähemmän arvostetussa oppilaitoksessa. Toisaalta molemmissa maissa arvostetaan ulkomailla hankittuja tutkintoja, mikä puolestaan kannustaa hakeutumaan ulkomaille opintojen pariin. Tosin kokonaiskuva ei ole näin yksioikoinen, vaan myös halu nähdä maailmaa oli etenkin useille intialaisille haastatelluille olennainen syy ulkomaille hakeutumiseen.

"Kilpailu yliopistopaikoista on Kiinassa kovaa ja, toisin kuin Suomessa, yliopistoon pyrkiminen on erittäin vaikeaa. Jos valitsee ensimmäiseksi vaihtoehdoksi esimerkiksi Tshinghuan yliopiston listan alkupäästä, täytyy toisen vaihtoehdon olla listan lopusta, lopusta, lopusta. Muuten saattaa menettää mahdollisuutensa ja mahdollisuuksia on käytännössä vain tämä yksi." (Kiinalainen mies)

"Rakastan matkustamista. Joten... Olin viettänyt viisi vuotta U.S.A:ssa ja aloin jo kyllästyä. Tahdoin matkustella Euroopassa ja kun Nokia sitten sattui tarjoamaan minulle sopivaa tilaisuutta, niin vastasin olevani kiinnostunut muuttamaan Suomeen. Ja minulla oli jo yhteyksiä, tiesin Suomesta, joten mahdollisuus asua Suomessa, kokea suomalainen kulttuuri, tutustua uusiin ihmisiin ja luoda ystävyysuhteita tuntui upealta." (Intialainen mies)

Puolet Suomessa asuvista kiinalaisista on opiskelijoita ja kiinalaiset ovat suurin ulkomaalaisten opiskelijoiden ryhmän niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Suosituimmat kohdemmaat Yhdysvallat ja Japani houkuttelevat vuosittain jopa lähes satatuhatta kiinalaista opiskelijaa, jotka useimmiten pyrkivät hankkimaan työkokemusta uudessa kotimaassaan ennen mahdollista paluutaan. Opiskelijoihin verrattuna suoraan asiantuntijatehtäviä varten ulkomaille muuttaneita kiinalaisia on vielä vähän, ja opiskelu onkin yksi harvoista kiinalaisille tarjoutuvista luonteista mahdollisuuksista muuttaa ulkomaille (Salmela 2008).

Intialaisten opiskelijoidenselvästi suosituin kohde on Yhdysvallat. Seuraavina tulevat muut englanninkieliset maat: Iso-Britannia, Australia, Uusi-Seelanti ja Kanada. Kieli määrittää valintaa ja suosituimmasakin ei-englanninkielisessä maassa Saksassa opiskelee vain alle 4 000 intialaista. Opiskelijat ovat kuitenkin vain osa korkeakoulutettujen intialaisten muuttoliikkeestä, sillä koulunsa englanniksi käyneiden insinöörien hakeutuminen töihin ulkomaille on melko tavallista. Ulkomaille lähtöä edesauttaa intialaisten yritysten puolen vuosisadan mittainen historia kansainvälisinä toimijoina, mikä paitsi tarjoaa luontevia työpaikkoja, on myös totuttanut intialaiset tilapäiseen työskentelyyn ulkomailla.

Päätyminen Helsingin seudulle

Haastatteluihin osallistui yhteensä 29 kiinalaista ja intialaista opiskelijaa ja korkeakoulutettua työntekijää. Heistä 23 oli saapunut Suomeen opiskelijoina, kolme avioliiton kautta ja kolme töiden takia. Avioliiton kautta saapuneet olivat suomalaisen miehen kanssa naimisiin mennyt kiinalainen nainen, Suomesta opiskelupaikan saanutta vaimoan seurannut kiinalainen mies sekä Suomessa asuvan intialaisen miehen kanssa naimisiin mennyt intialainen nainen.

Kaikki kolme töiden perässä Suomeen muuttanutta haastateltavaa olivat intialaisia: heistä kaksi työskenteli kansainvälisesti toimivassa intialaisessa yrityksessä ja yksi oli rekrytoitu Yhdysvalloissa asuessaan töihin Nokialle. Intialaiset insinöörit hakeutuvat usein opintojensa jälkeen töihin ulkomaille, ja työn perässä Suomeen muuttaneet intialaiset olivat aineistossa luultavasti aliedustettuina.

Kiinalaisten osalta lähinnä opiskelijoina Suomeen muuttaneista koostuva otos lienee edustavampi, sillä opiskelu on toistaiseksi korkeakoulutettujen kiinalaisten pääasiallinen väylä ulkomaille. Kiinalaiset haastateltavat myös kyseenalaistivat jyrkästi ajatuksen korkeakoulutettujen kotimaassaan opiskelleiden kiinalaisten asiantuntijoiden työperäisestä maahanmuutosta Helsinkiin.

Suomessa asuvista kiinalaisista 55 % ja intialaisista 73 % asuu Uudellamaalla. Osuudet ovat selkeästi korkeampia kuin Uudenmaan osuus kiinalaisten (47 %) tai intialaisten (67 %) maahanmuutosta 2000-luvulla. Suinkaan kaikki haastatelluista eivät myöskään olleet muuttaneet suoraan pääkaupunkiseudulle vaan etenkin kiinalaiset haastateltavat olivat usein saapuneet Helsinkiin jonkin muun suomalaisen paikkakunnan kautta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan ensin haastateltujen syitä saapua Suomeen yleensä, minkä jälkeen käsitellään Helsingin seudun vetovoimaa erityisesti.

Maineen houkutusta ja sattuman kauppaa

"Ykköskastin opiskelijat suunnittelevat aina lähtevänsä Yhdysvaltoihin tai Isoon-Britanniaan. Mutta kakkos- ja kolmoskasti saattavat päätyä muihin vaihtoehtoihin. Minäkin harkitsin aluksi Yhdysvaltoja tai Isoa-Britanniaa. Mutta sitten minulle tarjottiin tätä." (Kiinalainen nainen)

"En liittynyt nykyiseen tutkimusryhmääni, koska se on suomalainen tutkimusryhmä. Liityin siihen, koska se on hyvä tutkimusryhmä." (Intialainen mies)

Ulkomaille muuttaminen oli ollut lähes kaikille haastateltaville itsestäänselvyys. Sen sijaan saapuminen juuri Suomeen oli ollut osittain yleensä sattumaa, ja Helsingin – taikka Suomen – merkitys päätöksenteossa oli ollut melko vähäinen. Keskeisiä vetovoimatekijöitä olivat olleet kiinnostavat opiskeluohjelmat, Nokian maine, yliopistojen väliset opiskelijavaihtosopimukset sekä houkuttelevat työpaikat tunnetuissa yrityksissä. Intialaisilla ja kiinalaisilla eri tekijät painottuivat hieman eri tavoin.

Kaikilla haastatelluilla intialaisilla oli ollut Suomeen saapuessaan vähintään kandidaatintutkinto eikä yksikään heistä ollut opiskellut suomalaisessa ammattikorkeakoulussa. Intialaiset opiskelijat olivat tulleet Suomeen täydentämään osaamistaan haluamallaan saralla joko maisteri- tai tohtoritasolla, ja työntekijät puolestaan olivat tarttuneet kiinnostaviin työtarjouksiin tuntemistaan yrityksistä. Lähes kaikki haastatellut intialaiset olivat perehtyneet yliopistojen kurssitarjontaan taikka toimenkuvaansa yrityksessä etukäteen sekä verranneet sitä muihin ulkomaille tarjolla oleviin mahdollisuuksiin. Ainoa selkeä poikkeus oli intialaisen miehensä mukana Suomeen saapunut vaimo, joka ei ennen häitään ollut edes kuullut Suomesta.

"Kun mietin missä suorittaisin maisteriopintoni, oli Yhdysvallat tietenkin ensimmäinen vaihtoehto. Australiasta tai Isoa-Britanniaa en edes harkinnut, sillä niissä ei kehitetä juurikaan mobiiliteknologiaa. Tai ainaakaan en tiedä mitään isoja kännykkäfirmoja niistä maista. Ja sitten olivat Nokia ja Ericsson. Joten hain Yhdysvaltoihin, Tukholmaan ja tänne. Minut hyväksyttiin useisiin yliopistoihin ja vertailin vaihtoehtoja SWOT-analyysillä. Helsinki vaikutti sekä suurimmalta riskiltä että suurimmalta mahdollisuudelta. Ja kun Nokiaakin on läheisessä yhteistyössä yliopiston kanssa, niin ajattelin että se voisi olla mukava paikka työs-

kennellä, ja tutkimus saattaa olla korkeatasoista, erittäin korkeatasoista. Joten niin minä sitten päädyin Teknilliseen Korkeakouluun.” (Intialainen mies)

”Minä en tiennyt yhtään mitään. Mentyäni naimisiin sain saman tien kuulla mieheni asuvan Suomessa. Kaivoin esiin kaikki karttani tarkistaakseni missä Suomi sijaitsee. Ja se oli maailman ääressä. Ja sitten minä kysyin mieheltäni missä hitossa hän asuu. Ja hän sanoi, että Suomi on Saksan lähellä. Ja sitten minä mietin, että ehkä Suomi ja Saksa ovat naapurimaita.” (Intialainen nainen)

Nuorimmat kiinalaiset olivat saapuneet Suomeen suoraan lukion jälkeen, toiset olivat tulleet vasta vaihto-opiskelijoina ja osa kandidaatintutkinnon jälkeen. Suoraan lukiosta taikka vaihto-ohjelman kautta Suomeen tulleet kiinalaiset olivat yleensä opiskelleet ensin ammattikorkeakoulussa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Ammattikorkeakoulututkintoa ei kuitenkaan pidetty riittävänä, vaan useimmat joko jatkoivat tai suunnittelevat jatkavansa opintojaan maisteritasolla. Nokian maineen ohella keskeisinä syinä opiskelupaikan valintaan mainittiin esimerkiksi vaihto-ohjelmat ja suomalaisista oppilaitoksista saadut nopeat ja selkeät englanninkieliset vastaukset. Oppilaitoksiin perehtyminen ei ollut yhtä huolellista kuin intialaisilla eikä lopputulos vastannut aina odotuksia.

”Tulin Suomeen opiskelijavaihtoon. Se oli ensimmäinen vuosi kun yliopistollani oli opiskelijavaihtosopimus Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa. Valmistuttuani tajusin, että ”polytekninen” tarkoittaa eri asioita Suomessa ja Kiinassa. Kiinalaisen yliopiston nimi on Pekingin polytekninen yliopisto, mikä tarkoittaa teollista. Ja täällä ”polytekninen” tarkoittaa alemmaa korkeakoulua. Kun oivalsin tämän oli melko harmittunut.” (Kiinalainen mies)

Ratkaisevia seikkoja

Nokian maine, kiinnostavat opinto-ohjelmat sekä helppo tiedonsaanti niin englanninkielisten Internet-sivujen kuin ripeästi reagoivien yhdyshenkilöiden kautta nostivat Suomen mahdollisten opiskelupaikkojen joukkoon. Useimmilla oli ollut myös muita vaihtoehtoja, ja ratkaisevia tekijöitä olivat tyypillisemmin opintojen ilmaisuus, tuttujen suositukset, Suomen maine turvallisena ja tasa-arvoisena skandinaavisena yhteiskuntana tai eksoottisuuden houkutus. Lisäksi yliopistojen ranking-listoja käytettiin jonkun verran opetuksen laadun takeena.

”Minulla on ystävä, joka opiskelee matematiikkaa täällä. Hän ehdotti minulle opiskelua Helsingissä. Hänen mukaansa täällä on melko hyvä opiskella ja opetuksen laatu on melko korkea. Ajattelin, että miksipäs ei, kun opetuskin on maksutonta. Joten niin minä vain tulin tänne. Ja mielestäni päätös on ollut erittäin ok.” (Kiinalainen nainen)

”Poliittinen aspekti on hyvin houkutteleva. Uskon monen intialaisen jakavan suomalaisen hyvinvointivaltion perustana olevan maailmankatsomuksen. Tarkoitin yhdenvertaisuutta ja sen sellaista.” (Intialainen nainen)

Monet haastateltavat olivat kohdanneet kummastelua tutuiltaan, jotka ihmettelivät miksi nämä halusivat muuttaa kylmään ja sosiaalisesti haastavaan maahan, jossa ei asu heidän tuttujaan ja josta kukaan ei edes tiedä mitään. Haastateltavia itseään oli kuitenkin huolettanut enemmän kieli, sillä yliopistojen englanninkielisistä opinto-ohjelmista huolimatta Suomi ei ole englanninkielinen maa. Heidän intonsa opiskella suomea ei ollut kovin suuri, mutta kielitaidottomuuden pelättiin aiheuttavan ongelmia yhteiskuntaan integroitumisessa, sosiaalisten ympyröiden luomisessa sekä opintojen jälkeisten työpaikkojen löytämisessä.

”Tämä tunne, turvallisuudentunne... En tarkoita henkilökohtaista turvallisuutta, vaan varmuutta työpäikasta. Ja toinen ongelma on kieli. Jokaisen ensimmäinen ajatus on, että jos lähtee Suomeen, niin pitää opiskella asiasisältöjen lisäksi myös uusi kieli saadakseen töitä. Joten jospa lähtisikin Yhdysvaltoihin, Isoon-Britanniaan tai Australiaan.” (Intialainen mies)

Helsingin vahvuudet

Suoraan pääkaupunkiseudulle saapuneet haastateltavat eivät pääsääntöisesti olleet valinneet asuinpaikka-kuntaansa sen enempää kuin maatakaan, vaan olivat tehneet muuttopäätöksensä opintojen, töiden tai tutkimusryhmän perusteella. Uudenmaan suurta osuutta muuttoliikkeestä selittäneekin keskeisesti pääkaupunkiseudulla olevin opiskelupaikkojen määrä sekä kansainvälisten yritysten ja niiden tarjoamien työpaikkojen keskittyminen pääkaupunkiseudulle.

Nimenomaisesti pääkaupunkiseudulle muuttamista oli puoltanut opiskelupaikkojen määrän ohella Teknillisen korkeakoulun muita suomalaisia teknillisiä oppilaitoksia parempi maine sekä sen korkeampi sijoitus yliopistojen ranking-listoilla. Elinympäristökin oli vaikuttanut joidenkin päätöksiin: haastattelujen perusteella ulkomaille muuttamista suunnittelevien korkeakoulutettujen aasialaisten näkökulmasta suurempi kaupunki näyttäytyi yleensä – ainakin pohjoismaisten kaupunkien mittakaavasta puhuttaessa – pienempää houkuttelevampana.

"Niinpä minun piti ensin perehtyä Nokiaan ja selvittää Nokian johtajien CV:istä heidän opiskeluhistoriansa. Ja onneksi he ovat kaikki opiskelleet Teknillisestä korkeakoulusta, En edes tiennyt Tampereen teknillisestä korkeakoulusta kuin vasta kauan sen jälkeen kun olin jo hakenut. Tiesin vain, että on olemassa yksi TKK Helsingissä ja siinä se." (Intialainen mies)

"Sain selville, että Helsinki on pääkaupunki ja Suomen suurin kaupunki ja ehkä ilmasto on täällä hieman lämpimämpi kuin pohjoisempana. En oikein pidä kylmästä, joten valitsin tämän siksi. Niinpä minä valitsin TKK:n ja tulin tänne kolmeksi vuodeksi opiskelemaan." (Kiinalainen nainen)

Osa haastatelluista kiinalaisista ja intialaisista oli kuitenkin saapunut Helsingin seudulle jonkin muun suomalaisen paikkakunnan kautta. Tyypillisempää tämä oli kiinalaisille, joista varsin moni oli opiskellut aluksi ammattikorkeakoulussa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Intialaisista enemmistö oli asunut vain Helsingin seudulla, mutta myös muutamalla heistä oli kokemusta opiskelusta yliopistossa tai työskentelystä yrityksessä pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Syinä muuttoon pääkaupunkiseudulle mainittiin tyypillisimmin Helsingin seudun muuta Suomea parempina pidetyt työmarkkinat sekä TKK:n englanninkieliset maisteriohjelmat. Lisäksi haastateltavat kertoivat kokeneensa muut suomalaiset kaupungit pidemmän päälle liian pieniksi. Pääkaupunkina Helsingin ajateltiin tarjoavan enemmän mahdollisuuksia sekä ammatillisesti että vapaa-ajan kannalta, minkä lisäksi kansainvälisemmän ilmapiirin ansiosta sopeutuminen Helsinkiin miellettiin helpommaksi kuin muualle Suomeen.

"Kävin valintakokeessa Pekingissä ennen tänne tuloani. Koe oli helppo, tai ei järin vaikea. Saavuin ensiksi Jyväskylään ja asuin siellä vuoden. Mutta minusta se oli liian pieni kaupunki ja halusin muualle. Joten sitten minä tulin Helsinkiin." (Kiinalainen nainen)

Brändin rakentaminen

"Se voi olla... Tai tietenkin tämä kokemus on erittäin hyödyllinen, mutta se brändi... Intiassa kaikki kiertyy sen ympärille mistä tulet, missä olet suorittanut maisteriopintosi ja tehnyt tohtorintutkintosi. Jos kerrot tulevasi Yhdysvalloista, niin se on kaikkien mielestä ok, sen täytyy olla jotain hyvää. Mutten ole varma miten ihmiset reagoivat kuullessaan minun tulevan Suomesta. Tosin Nokia on hyvä juttu, ihmiset tietävät, että ok, se on se maa, josta Nokia tulee." (Intialainen mies)

Haastateltavien mukaan brändit ovat erittäin tärkeitä sekä Kiinassa että Intiassa. Brändit – samaten kuin yliopistojen rankinglistat - toimivat molemmissa maissa eräänlaisena laadun takeena sekä yliopistoa/työpaikkaa etsivälle hakijalle että työntekijää etsivälle yritykselle. Tähän liittyykin haasteltavien mielestä Suomen suurin heikkous: kännykkäteknologiapiiriin ulkopuolella Suomea ei kuitenkaan juuri tunneta eikä

suomalaisiin yliopistoihin ei liity minkäänlaisia mielikuvia. Mielikuvien puute on konkreettinen ongelma, sillä Suomessa suoritetun tutkinnon hyödyt näyttäytyvät selkeinä sen enempää opiskelijoille, heidän perheilleen kuin työnantajillekaan.

Intialaisten haastateltavien mukaan tilanne on kuitenkin kohentumassa, sillä varakas keskiluokka matkustelee mielellään ja viime aikoina Suomi on haastateltavien mukaan noussut joissain piireissä suosituksi "eksoottiseksi" kohteeksi. Muutenkin lehtijutut, matkailumainonta, televisiodokumentit ja musiikki nähtiin hyvinä keinoina levittää tietoisuutta Suomesta sekä herättää kiinnostusta maata kohtaan. Puskaradio kuljettaa myös viestejä – sekä positiivisia että negatiivisia.

"He yrittävät parhaansa, kuten vaikka Finnairin aloittamat suorat Intian-lennot. Ja vanhempieni mukaan Suomen presidentti on käynyt kahdesti Intiassa. Ja hänen jälkeensä pääministeri on käynyt kerran ja ex-presidentti kerran. Joten jonkinlaista yritystä on nähtävissä." (Intialainen mies)

Haastateltavien mukaan tunnettuuden lisääminen ei yksinään riitä, vaan lisäksi Suomen tulisi kohdentaa markkinointia siten, että se tavoittaisi mahdollisimman tasokkaita opiskelijoita. Keinoina tähän ehdotettiin stipendien jakamista lahjakkaille opiskelijoille, vaihto- ja harjoitteluohjelmien lisäämistä sekä suomalaisten yliopistojen markkinointikiertueiden järjestämistä korkeatasoisissa intialaisissa ja kiinalaisissa yliopistoissa.

Taulukko 1. Suomeen saapuminen

Syitä tulla Suomeen	Ei vedä Suomeen	Vetovoimaisuuden vahvistaminen
Kiinnostava opinto-ohjelma/ tutkimusryhmä	Tuntematon maa, ei herätä mielikuvia, siten "riski"	Yliopistojen markkinointikiertueet
Ilmainen koulutus	Outo kieli	Tietoisuuden lisääminen Suomesta (matkailu, media)
Tunnetun yrityksen maine (esim. Nokia, Kone)	Vaikeat työmarkkinat ja epävarmuus työllistymisestä	Lisää vaihto- ja harjoitteluohjelmia
Suomessa tarjottu mielenkiintoinen työtilaisuus	Ei kansainvälinen, kiinalainen ja intialainen yhteisö pieniä	Stipendijärjestelmä lahjakkaille opiskelijoille
Tietoa oppilaitoksista saatavilla hyvin englanniksi	Kylmä, pimeä ja kaukana kaikesta	
Houkutteleva ja turvallinen yhteiskunta		
Tuttujen suositukset		
Opiskelijavaihtosopimukset		
Yliopistojen rankingit		
Eksoottisuuden houkutus		

Opiskelu Suomessa

Haastateltavien kokemukset opiskelusta Suomessa kattoivat sekä ammattikorkeakoulutason että perus- ja jatkotutkinto-opiskelun yliopistolla. Useimmat haastateltavista olivat kirjoilla TKK:lla, minkä lisäksi haastatteluihin osallistui myös kauppa- ja biotieteiden ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita. Sen sijaan haastattelupyynnöt eivät tavoittaneet yhteiskuntatieteilijöitä, humanisteja tai taideopiskelijoita.

Haastateltavien ensimmäinen suomalainen oppilaitos ei ollut välttämättä sijainnut pääkaupunkiseudulla vaan etenkin kiinalaiset olivat tyypillisesti aloittaneet opintonsa ammattikorkeakoulussa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Siten oheinen luku ei keskity opiskeluun pääkaupunkiseudulla vaan kuvaa haastateltavien opiskelukokemuksia eri puolilla Suomea.

Opiskelu

Haastateltavien mukaan opiskelu Suomessa poikkeaa merkittävästi opiskelusta kotimaassa. Suurimpia eroja ovat vähäisempi kilpailu opiskelijoiden kesken sekä opiskelun itsenäisyys. Opiskelijoille annettu suuri vapaus ja vastuu miellyttivät haasteltavia, jotka olivat pääpiirteissään erittäin tyytyväisiä suomalaisen koulutusjärjestelmään.

Suuri vapaus oli myös suuri haaste. Opintojen alkuvaiheessa valmiiseen lukujärjestykseen tottuneet haastateltavat olisivat kaivanneet hieman enemmän tukea kurssien valinnassa sekä niiden työläyden arvioinnissa. Nyt saatu opastus oli ollut melko niukkaa ja usein ensimmäinen lukukausi olikin mennyt pikeminkin opiskelujärjestelmän kuin oppiaineen opiskeluun.

"Tutkintorakenne harjoitustehtävineen on erittäin toimiva. Järjestelmä painottaa opiskelijoiden omaa työpanosta, opiskelijan täytyy olla itsenäinen ja työskennellä ahkerasti. Me olemme tottuneet hyvin jäykkään ja strukturoituun järjestelmään, jossa professorit syöttävät meille runsaasti tietoa. Kuin lusikalla syötettäisiin. Täällä, jos haluaa jotain, on vapaa ja voi etsiä mistä tahansa ja mitä tahansa haluaa. Se on hyvä, sillä se itsenäistää. Kandidivaiheen opiskelijalle tämä voi olla turhan vaativaa, mutta niille jotka jo hallitsevat alansa perusteet on suomalainen systeemi oikein hyvä. Pidän tästä." (Intialainen mies)

"Täällä täytyy suunnitella opintonsa itse. Opintosuunnitelman voi muokata omiin tarpeisiin sopivaksi ja opiskelijan täytyy oppia kantamaan itse vastuu itsestään. Tämä on tärkeä taito, sillä lopulta kaikkien täytyy olla vastuussa omasta elämästään. Kiinassa meille vain kerrotaan mitä pitää tehdä ja uskon, että Suomessa kukaan ei kerro meille mitä meidän pitää nyt tehdä, on yksi syy sille, miksi opintojen alkuvaihe on meille shokki. Me emme tiedä mitä tehdä, sillä meitä ei ole opetettu ajattelemaan itse." (Kiinalainen mies)

Suomalaisen opiskelujärjestelmän parhaana piirteenä pidettiin itsenäisen ajattelun korostamista mekaanisen suorittamisen sijaan. Toinen kehuttu asia oli mahdollisuus muokata oma opintokokonaisuus oman kiinnostuksen ja omien tavoitteiden mukaiseksi. Tämä oli haastateltavien mukaan yllättävää, harvinaislaatuista ja erittäin positiivista. Myös JOO-opintojärjestelmä oli haasteltaville tuttu, ja insinööriopiskelijat olivat erityisen kiinnostuneita hyödyntämään sitä opiskellakseen kauppatieteitä.

Itsenäisyys oli kuitenkin välillä hieman liiallistakin: vapaus valita omat kurssinsa yhdistettynä yliopiston luokattomuuteen teki opiskelusta melko yksinäistä. Kurssista toiseen vaihtuviin opiskelutovereihin tutustuminen koettiin vaikeaksi, ja kotimaan luokkamaisessa opiskelussa nähtiin myös puolensa.

"Mielestäni suomalaisen ja kiinalaisen yliopiston välillä on valtava ero. Kiinalaiset yliopistot on järjestetty eräänlaisiin luokkiin ja opiskelukavereihin tutustuminen on erittäin helppoa. Osallistumme samoille kursseille, matkustamme ja puuhamme yhdessä, järjestämme juhlia ja ryhmien sisällä muodostuu vahvoja ystävyys-suhteita. Ja nämä ryhmät muodostavat suhteita toisten ryhmien kanssa. Suomessa meillä on vapaus, mutta jokaisen täytyy luoda omat suhteensa itse." (Kiinalainen nainen)

Englanninkielisten kurssien oletettua suppeampi tarjonta lisäsi yksinäisyyden tunnetta, sillä ulkomalaiset opiskelijat joutuivat suorittamaan useat kurssit tenttimällä. Erityisen pettyneitä haastateltavat olivat siihen, ettei edes kaikkia pakollisia kursseja järjestetty englanniksi. Kirjatenttien suorittaminen oli myös vastoin opiskelijoiden käsitystä laadukkaasta opetuksesta.

Pidempään Suomessa olleet olivat kuitenkin sitä mieltä, että tilanne oli kohentumassa ja opetusta oli tarjolla englanniksi aiempaa enemmän. Tosin englanninkielisessä opetuksessa oli puutteensa: kurssimateriaalit olivat englanniksi vähäisempiä kuin suomeksi, minkä ohella luennoitsijoiden tottumattomuus luennoida englanniksi heijastui yhä luentojen tasoon. Näitä seikkoja pidettiin kuitenkin kansainvälistyvän opetuksen lapsentauteina ja tilanteen uskottiin kohentuvan ajan myötä.

"En voinut kilpailla suomalaisten opiskelijoiden kanssa. Kun ilmoittauduin jollekin kurssille, kaikki muut opiskelijat olivat suomalaisia ja he pystyivät seuraamaan luentoja. Jouduin kysymään opettajilta, miten voin suorittaa suomenkielisen kurssin. Ja he vain käskivät lukemaan kirjoista. Joillekin kursseille minun täytyi lukea jopa 2–3 kirjaa, ja yhtenä lukukautena luettavia kirjoja oli yli kymmenen. Olin erittäin stressaantunut enkä kyennyt siihen." (Kiinalainen mies)

"Sitten olisi vielä yksi asia. Englanninkieliset kurssit, joille me osallistumme, vastaavat periaatteessa suomenkielisiä kursseja. Mutta, jos vertaa huomaa kurssimateriaalien olevan suomeksi selvästi runsaammat kuin englanniksi. En valita, sillä suomi on kuitenkin maan kieli, mutta uskon, että vie vielä jonkun verran aikaa ennen kuin yliopisto on todella englanninkielinen." (Intialainen mies)

Varsinainen opetus ei saanut osakseen samanlaista kehua kuin opiskelu kokonaisuutena. Suomalaiset luennot koettiin ajantasaisista tietosisällöistä huolimatta hieman tylsiksi ja keskustelukulttuurin vähäisyys yliopistoissa hämmensi etenkin intialaisia opiskelijoita. Silti, vaikka opetus ei siten aina vastannut odotuksia, opintoja pidettiin yleisesti korkeatasoisina, ja osa eroista laitettiin kulttuurin piikkiin:

"Luennot ovat vähän pitkäväteisiä, sillä niille osallistuminen ei ole samalla tavalla aktiivista kuin Intiasa. Toisaalta powerpointit ovat täällä erittäin hyviä. Lisäksi olen oppinut, ettei Suomessa ole kyse niinkään siitä mitä luet läpi, vaan siitä, mitä kirjoitat. Asia täytyy vain ymmärtää siltä kannalta." (Intialainen mies)

Opiskelun puitteet

"Eurooppalaisilta kollegoilta kuulemani perusteella Suomi on ainoa maa, jossa ei tarvitse jonottaa ATK-asemalle päästäkseen Internetiin ja missä atk-asemalle pääsee sisään 24/7. Me voimme käyttää tietokoneita ja Internetiä ja opiskella mihin aikaan tahansa ilman mitään rajoituksia." (Intialainen mies)

Opiskelun puitteita pidettiin Suomessa erinomaisina. Yliopistojen varustetasoa pidettiin korkeana, minkä lisäksi Suomessa opiskelijoilla on haastateltavien kokemuksen mukaan toimiva terveydenhuolto, HOAS järjestää kohtuuhintaista asumista, opiskelijaruokat ovat edullisia ja opiskelijoille myönnetään alennuksia liikennevälineissä ja kulttuuritapahtumissa.

Tämän lisäksi opiskelijat kiittivät henkilökunnan avuliaisuutta: henkilökuntaa oli helppo lähestyä, ja erittäin hyvänä asiana pidettiin erityisesti kansainvälisiin asioihin keskittyvää opintokoordinaattoria. Yleisesti ottaen haastateltavat kokivat saavansa hyvin vastauksia kysymyksiinsä, minkä lisäksi joustavassa suomalaisessa opintosysteemissä asiat olivat lähestulkoon aina neuvoteltavissa.

Yliopiston tiedotus ei sen sijaan saanut kehuja: tiedotteet uusista kursseista ja hallinnollisista asioista saapuivat yleensä suomenkielisissä sähköposteissa. Suomeksi tiedottaminen ei tavoita ulkomalaisia opiskelijoita, ja tietokatkokset aiheuttavat käytännön ongelmien ohella myös ulkopuolisuuden tunnetta.

"Esimerkiksi nyt kun TKK on yhdistynyt osaksi Aalto-yliopistoa tuntuu, ettei meitä ulkomaalaisia – ei siis ainoastaan kiinalaisia, vaan myös intialaisia ja ranskalaisia ja kaikkia muita – ole huomioitu prosessissa. Ensinnäkin kaikki uutisoidaan suomeksi ja toisekseen koko henkilökunnalle suunnattuja tilaisuuksia on vain vähän. Olen nykyään TKK:n henkilökuntaa, mutta tietoni koko prosessista ovat vähäiset." (Kiinalainen mies)

Opiskelijapalveluita merkittävämmäksi teemaksi nousivat kuitenkin mahdollisuudet yhdistää opiskelu ja työssäkäynti. Tämä tarjosi haastateltavien mukaan hyviä mahdollisuuksia työkokemuksen kartuttamiseen sekä helpotti siirtymää työmarkkinoille. Lisäksi yliopiston käytäntöä palkata opiskelijoita osa-aikaisiksi työntekijöiksi tutkimusprojekteihin pidettiin yleisesti varsin toimivana.

"Yliopiston ja liike-elämän väliset läheiset suhteet lukeutuvat suomalaisen järjestelmän vahvuuksiin. Työskentely opintojen ohessa on tavallista, mikä on mielestäni loppuvaiheen opiskelijoiden kannalta erittäin hyvä asia. Kiinassa tämä olisi käytännössä mahdotonta." (Kiinalainen mies)

"Jotkut jopa saavat oman alan töitä laboratoriosta tai jostain muualta. Esimerkiksi bioinformatiikan tai tietojenkäsittelytieteen opiskelijoiden on melko helppoa työllistyä projektiin yliopistolle, mikä on hyvä asia." (Kiinalainen mies)

Haastateltavat kokivat opintojensa vastaavan hyvin työelämän vaatimuksiin, ja etenkin ammattikorkeakoulujen tarjoamia täsmätutkintoja pidettiin työllistymisen kannalta hyvinä. Työllistymistä edesauttoi myös yliopiston läheinen yhteistyö yritysten kanssa: yhteisten tutkimusprojektien samoin kuin mahdollisuuksien tehdä opinnäytetöitä yrityksille koettiin avaavan opiskelijoille ovia työelämään. Tosin muutama haastateltava koki yritysten käyttävän opiskelijoita hyväkseen maksamalla opinnäytetöistä kohtuuttoman pienen palkkion.

Kiinnostavat alat

"Tällä hetkellä kauppa-, insinööri- ja lääketieteet. Nämä ovat intialaisten opiskelijoiden kestopuosukkeja, ja jokaiseen, joka ei opiskele näitä suhtaudutaan luuserina. Näiden alojen opiskelijat ovat myös niitä, jotka lähtevät ulkomaille suorittamaan maisterin- tai tohtorintutkintoa." (Intialainen mies)

Tyypillisimmin ulkomaiseen oppiin hakeutuvat Kiinasta ja Intiasta insinöörit, kauppatieteilijät sekä lääkärit. Suomen erityisenä vahvuutena opiskelijoiden houkuttelussa nähtiin paitsi Suomen maine mobiiliteknologian maana niin myös Skandinavian maine ympäristöteknologiaan panostavana alueena sekä Aaltoyliopiston tarjoama harvinaislaatuinen yhdistelmä teknologiaa, taloutta ja taidetta.

"Kun taloudellinen kasvu alkaa hidastua ekoteknologia ja ekologinen talous nousevat valtavirtaan. Uskoakseni olemme oikeastaan jo siinä vaiheessa. Oma taustani on ympäristötieteissä ja kaikki luokkatoverini kiinalaisesta yliopistosta tekevät nyt ympäristöteknologiabisnestä. Ja kuulemani mukaan hallitus todellakin rahoittaa panostuksia kehittyneeseen yritysteknologiaan, sellaiseen mitä edistyneillä mailla kuten Suomella on." (Kiinalainen mies)

"Yksi asia Suomessa erottuu muusta maailmasta. Tai siis Suomella on hieno design-historia. Ja nyt Kauppakorkeakoulu, Teknillinen korkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistyvät tarjoten harvinaislaatuksen yhdistelmän, jollaista ei ole monessa paikassa. Tämä voi osoittautua hyvinkin houkuttelevaksi uusille opiskelijoille. Koska ei kovin moni paikka maailmassa tarjoa insinööritutkintoa design-fokuksella ja sen sellaisia yhdistelmiä. Joten uskon, että se houkuttelee opiskelijoita." (Intialainen mies)

Suomi tarjoaa siten hyvät puitteet insinööritieteiden opiskeluun. Sen sijaan kauppatieteiden opetustarjonnassa olisi haastateltavien mukaan kehitettävää. Ensinnäkin, haastateltavien mukaan Kauppakorkeakoulu ei tällä hetkellä tarjoa mielekästä englanninkielistä JOO-opiskelijoille soveltuvaa sivuainekokonaisuutta. Sivuaineopintojen lisäksi myös englanninkielisten maisteriohjelmien tarjontaa Helsingissä pidettiin varsin suppeana.

"Kauppatieteiden opiskelijalle Helsingissä on vain kaksi maisteritason vaihtoehtoa: Kauppakorkeakoulu ja Hanken. – Ruotsissa on enemmän mahdollisuuksia, siellä on sekä vuoden että kahden vuoden maisteriohjelmiä ja myös enemmän yliopistoja." (Kiinalainen nainen)

Lääkäreille puolestaan Suomi tarjosi haastateltavien mukaan korkealaatuista koulutusta sekä erinomaisen tutkimusyhteisön. Lääkäreiden kielitaitovaatimusten takia Suomen koettiin kuitenkin soveltuvan lähinnä tutkimukseen suuntautuneille lääketieteen opiskelijoille, kun taas lääkäreiksi aikovien kannattaa haastateltavien mielestä hakeutua mieluummin englanninkielisiin maihin.

"Tunnen yhden intialaisen lääkärin, joka opiskeli täällä. Hänen piti myös suorittaa kielitesti, ja hän läpäisi sen. Ja sitten hänen täytyi vielä tehdä kaksi koetta suomeksi, ja hän on koittanut useita kertoja mutta epäonnistunut, sillä hän on yrittänyt vastata suomeksi. Hän saa käyttää sanakirjaa, mutta silti hän ei kykene antamaan kunnollista diagnoosia suomeksi, joten hän ei pääse läpi. Olenkin nähnyt lukuisten lääketieteen ammattilaisten suuntaavan Yhdysvaltoihin ja Isoon-Britanniaan, mutten Suomeen." (Intialainen mies)

Jatko-opinnot Suomessa

"Kansainvälisillä standardeilla suomalaisia tohtorintutkintoja pidetään erittäin laadukkaina. Joten laadusta ei ole epäilystäkään. Kukaan ei voi kyseenalaista sitä ja sillä on hyvät puolensa. Mutta sillä on myös huonot puolensa. Siis hyvä puoli on, että jatko-opiskelijan elämä on melko mukavaa. Huono puoli on, että se vie pidemmän aikaa." (Intialainen mies)

Useampi haastateltava suoritti Suomessa tohtoriopintoja. Heistä osa oli saapunut Suomeen nimenomaisesti tohtoriopintoja varten, jolloin heidän Suomeen tulonsa taustalla oli yleensä henkilökohtainen kontakti suomalaiseen professoriin, tutkijaan tai tutkimusryhmään. Osa puolestaan oli päättänyt jatkamaan opintojaan Suomessa.

Haastateltavat olivat yksimielisiä suomalaisten tohtoriopintojen korkeasta tasosta. Akateemiselle uralle pyrkivät pitivät tätä hyvänä asiana, sillä väitöskirjaa varten julkaistut kansainväliset artikkelit luovat tutkijalle nimeä kansainvälisessä tiedeyhteisössä. Opintojen vaativuudella oli myös käänköpuolensa: tohtoriopinnot muista syistä – kuten korkeamman tutkinnon mahdollistamien työmahdollisuuksien takia – suoritavat kokivat suomalaisen järjestelmän liian hitaaksi.

Tohtoriopiskelijoiden palkkaus aiheutti keskustelua. Osa piti palkkaustaan täysin riittävänä ja muihin maihin verrattuna jopa melko korkeana. Toiset puolestaan kokivat jatko-opiskelijoiden olevan alipalkattuja, minkä ohella ulkomaalaiset jatko-opiskelijat joutuvat elämään kaksinkertaisessa epävarmuudessa heidän oleskelulupansa ollessa riippuvainen apurahan saamisesta. Myös, mikäli professorin ideoima tutkimushanke ei saanut rahoitusta, saatettiin ulkomaalaisten jatko-opiskelijoiden hanketta varten tekemä työ nähdä pahimmillaan opiskelijoiden hyväksikäyttämisenä.

"Se vaihtelee, eivätkä apurahatkaan ole välttämättä niin pieniä ja sitten on vielä Sitran apuraha, joka on huomattavasti parempi kuin muut, sen on oikeastaan palkka. En tiedä professoreiden palkkatasoa, mutta aloittelevan tutkijan palkkataso on Suomessa paljon parempi kuin muualla maailmassa, ainoastaan Norjassa se olisi korkeampi. Ehkä tämä pitää paikkansa jopa post-doceille. Siten mielipiteet palkkauksesta voivat vaihdella sen mukaan onko yliopisto- vai liikemaailmassa." (Intialainen mies)

"Tohtoriopiskelijat tarvitsevat enemmän turvaa. Heidän viisuminsa saattaa olla riippua apurahasta, joten voi olla, etteivät he voi jatkaa, jos heille ei myönnetä apuraha. Jotkut professorit auttavat ja palkkaavat ulkomaalaisia jatko-opiskelijoita, toiset hyväksikäyttävät heitä." (Intialainen mies)

Pääsääntöisesti jatko-opiskelijat pitivät tilannettaan ammatillisesti tyydyttävänä: tutkimusprojektit olivat kiinnostavia, tutkimuksen teon resurssit hyvät ja yliopistojen kansainväliset verkostot laajat. Sen sijaan henkilökohtaiselle elämälle jatko-opinnoilla oli vain vähän annattavaa: työpäivät venyivät tohtoriopiskelijoilla pitkiksi ja useilla oli vain vähän kontakteja yhteiskuntaan yliopiston ulkopuolella. Yliopistoa ei pidetty järin sosiaalisena työympäristönä ja kontaktit kollegoihin rajoittuivat usein työasioihin.

"Minä yritän ottaa kontaktia suomalaisiin, mutta kun tein maisteriopintojani en juhlinut kovin paljoa."

Nyt minulla ei ole aikaa eikä kukaan edes kutsu meitä mihinkään. Jatko-opiskelijat on eritetty kokonaan ylioppilaskunnasta, joten kukaan ei pidä meistä huolta. Me voimme vain jutella jollekin kollegallemme, mutta kaikki tekevät tutkimusta itsekseen. Yritimme perustaa kahvitauon, mutta kukaan ei käynyt siellä.”
(Kiinalainen mies)

Taulukko 2. Opiskelu Suomessa

Vahvuudet	Heikkoudet
Opiskelu on joustavaa ja opiskelija voi vaikuttaa omaan opintokokonaisuuteensa	Ammattikorkeakoulu/yliopisto -jako ulkomaalaisille epäselvä
Painotus itsenäisessä tekemisessä arvostuksen sijasta	Englanninkielinen opetus alkutekijöissä ja kurssitarjonta englanniksi niukkaa
Kurssisisällöt ovat korkeatasoiset ja vaatimustaso korkea	Luennot kuivahkoja ja professorien englanninkielentaidoissa puutteita
Yliopistojen varustetaso on korkea (tietokonekluokat, laboratoriot, kirjastot)	Keskustelukulttuuri yliopistolla vähäistä
Opiskelu ja työssäkäynti on mahdollista yhdistää	Opinto-ohjausta liian vähän
Yliopistojen yritysysteistyö avaa työmahdollisuuksia	Opiskelut vievät kauan
Parhaat alat: mobiili - ja ympäristöteknologia	Opiskelijayhteisö hajanainen ja opiskelu yksinäistä
Aalto-yliopisto harvinainen ja kiinnostava kokonaisuus	Kauppätieteissä niukasti englanninkielisiä opintokokonaisuuksia
Tohtoriopintoihin saatavilla rahoitusta	Tohtoriopintojen panos-hyötysuhde yliopiston ulkopuolelle suuntautuvilla vähäinen
Tohtoriopinnot korkeatasoiset, kv-julkaisut myöhemmälle uralle tärkeitä	

Työelämä

"Työ, tai ura, on kiinalaisille erittäin tärkeä. Myös itselleni ura on erittäin tärkeä, ehkä yksi elämäni tärkeimmistä asioista. Tämän takia me opiskelemme niin ahkerasti, sillä me haluamme hyvän uran." (Kiinalainen mies)

Haastateltavien tyypillisin motiivi ulkomaille muuttamiseen oli ollut omien uramahdollisuuksien parantaminen arvostettua kansainvälistä kokemusta hankkimalla. Suomessa opiskelua pidettiin silti riskinä, sillä suomalaisia yliopistoja – ammattikorkeakouluista puhumattakaan – ei tunneta Kiinassa tai Intiassa, eikä niistä hankittu tutkintotodistus siten riitä erottamaan hakijaa satojen muiden halukkaiden joukosta.

Pelkän tutkinnon painoarvoa haluttiin kasvattaa hankkimalla työkokemusta ja haastatteluissa jopa esitettiin kotimaahan ilman työkokemusta palaavien olevan huonommassa asemassa kuin niiden, jotka eivät olleet lähteneet lainkaan. Erityisen hyödyllistä haastateltavien mukaan oli työkokemus kansainvälisesti tunnetuissa yrityksissä kuten Nokialla, Koneella, Wärstilässä tai jonkun muun kansainvälisen yrityksen Helsingin konttorissa. Pääasia ei silti ollut työnantajan brändi vaan työkokemus itsessään.

"Täällä ei ole varmuutta työpaikasta, vaan työllistyminen opintojen jälkeen on hankalaa. Se on erittäin vaikeaa ja samalla työkokemus olisi erittäin tärkeää. Palaaminen ulkomailta ilman työkokemusta tekee työllistymisestä Intiassa vaikeaa, sillä työkokemuksen puutetta pidetään merkinä siitä, ettei henkilö ole riittävän pätevä työllistymään opiskelumaassaan. Siten se on erittäin huono asia." (Intialainen mies)

"Kun me palaamme, on hankkimamme työkokemus kaikkein tärkeintä, sillä yhtäkään Suomen yliopistoista ei tunneta Kiinassa. Mielestäni TKK on parempi yliopisto kuin UCLA, mutta kaikki tietävät UCLAN ja kukaan ei tiedä TKK:ta." (Kiinalainen mies)

Siirtymä opiskeluista työmarkkinoille koettiin Suomessa oleskelun puollonkaulaksi: Suomen työmarkkinat ovat pienet ja suomen kielen taitojen merkitys korostuu työnhaussa. Helsingissä mahdollisuudet työnhakuun koettiin pääsääntöisesti paremmiksi kuin muualla Suomessa, vaikkakin IT-alan työpaikkoja oli haastateltavien mukaan tarjolla myös Tampereella ja Oulussa.

Käytännössä työllistyminen oli osoittautunut vaikeaksi ja lähes kaikilla haastateltavilla oli tuttuja, jotka olivat joko palanneet kotiin tai muuttaneet muualle parempien työmahdollisuuksien perässä. Myös osa haastateltavista kertoi harkitsevansa muuttoa joko englanninkieliseen maahan tai kansainvälisempään kaupunkiin työmarkkinoiden takia.

"Jos haluaa uran Nokialla, on Suomi erinomainen valinta. Mutta jos pyrkii vain hankkimaan koulutuksen ja työskentelemään ulkomailta, ei Suomi ehkä ole paras valinta. Uskoisin, että Isossa-Britanniassa on helpompaa, sillä Suomen työmarkkinat ovat varsin rajalliset. Se on tunnettu fakta. Joten mikäli haluaa maksimoida uramahdollisuutensa, ei Suomi ole paras vaihtoehto. Ehkä Iso-Britannia tai joku muu suurempi talous olisi parempi." (Intialainen mies)

Työmarkkinat

"Ennen valmistumistani yliopistosta Suomi oli minusta kuin satumaa. - - Muuta valmistuttuani havaitsin, ettei kaikki olekaan täällä niin helppoa, niin suoraviivaista." (Intialainen mies)

Helsingin työmarkkinat – vaikkakin haastateltavien mielestä parhaat Suomessa joitain erityisaloja lukuun ottamatta – eivät keränneet haastatteluissa kehuja. Niitä moitittiin pienuudesta ja vaihtoehtojen vähäisyydestä, ja IT-alaa lukuun ottamatta työllistymistä pidettiin haastavana. Käytännössä muiden kuin teknillisen alan osaajien työllistyminen suomalaisiin yrityksiin nähtiin lähes mahdottomaksi.

Suomalaista oleskelulupakäytäntöä pidettiin osajien kannalta hankalana, sillä työhön sidottu lupa pakottaa ulkomaalaiset osajat ottamaan vastaan käytännössä minkä tahansa omaa alaa edes jotenkin sivuavan työn. Osa haastateltavista piti työnsä vaatimustasoa aivan liian matalana, mutta epätyytyvästä työpaikasta mielekkäämpään vaihtaminen koettiin lähes mahdottomaksi. Pääsyylliseksi työmarkkinoilla kohdattuihin vaikeuksiin miellettiin kielitaidon puute, mikä vaikeutti paitsi työnhakua niin myös työtehtävistä selviytymistä.

"No, Nokia on oma lukunsa, mutta jopa monissa suurissa firmoissa, tai Suomen sisällä suurissa, niin kuin UPM:ssä ja sen sellaisissa monikansallisissa yrityksissä, kielimuuri haittaa työnhakua. Ja pikkufirmat voi unohtaa tykkänään, tai no useimmat tuntemani ihmiset työskentelevät pienyrityksissä. Mutta tarkoitan, että kielimuuriin törmää työhaussa, siihen törmää jopa valkokaulustöissä ja jopa suurissa niin sanotusti monikansallisissa yhtiöissä." (Intialainen mies)

"Kielitaidottomuus haittaa työntekoani, sillä rakennustyömaalla täytyy kommunikoida kaikenlaisten ihmisten kanssa. Eivätkä työntekijät siellä osaa juuri englantia. Oikeastaan uskoisin voivani huolehtia itsenäisesti lähes koko suunnitteluprojektista, mutta se etten osaa puhua taikka kirjoittaa suomea on ongelma. Jos rakennustyömaalta kysytään jotain sähköpostitse, tiedän mitä pitäisi tehdä ja osaisin kirjoittaa vastauksen englanniksi, mutten voi vastata heidän sähköpostiinsa. Se on ongelma." (Kiinalainen nainen)

Yliopistojen ja kansainvälisten suuryritysten koettiin tarjoavan parhaat työmahdollisuudet ulkomaalaisille osajille. Englanti on vakiinnuttanut niissä asemansa työkielenä, eikä kielitaidon ei koettu näiden osalta painavan sen enempää rekrytoinnissa kuin työtehtävien määrittelyssä. Sen sijaan suomen markkinoille keskittyneitä suuriakin yrityksiä pidettiin suomen kielen ja kulttuurin tuntemuksessa olevien puutteiden takia ulkomaalaisille haasteellisina työpaikkoina.

"Kun etsii, netistä löytyy englanniksi työpaikkailmoituksia kansainvälisiin tai muihinkin tehtäviin. Mutta valituksi tuleminen on erittäin vaikeaa. Uskon, että hakemuksia tulee valtavasti, ja, vaikka toimenkuva olisi englanniksi, suosii valintaprosessi vähintäänkin kohtuullista suomea osaavia." (Kiinalainen nainen)

Toisaalta nuorten suomalaisten englanninkielentaitoja pidettiin erinomaisina ja pienten start-up -yritysten arveltiin soveltuvan kielipolitiikan, työ kulttuurinsa ja mahdollisesti kansainvälisen orientaationsa puolesta ulkomaisille työntekijöille. Ongelma start-up:eissa oli informaation kulku, sillä ulkomaalaisilta haastateltavilta puuttuivat start-up:eihin työllistymisen edellyttämät kontaktit.

"Start-up:it ovat ainoita muita paikkoja, siis nuorten alle 40-vuotiaiden perustamat start-up:it. Ne ovat melko ok, vaikka puhuisikin vain englantia. Mutta niihin työllistytään suositusten perusteella. Tunnet jonkun, joka tuntee jonkun... Niistä on melkein mahdoton kuulla, sillä ne eivät koskaan julkaise ilmoituksiaan. Heti kun paikka aukeaa, he kysyvät kavereiltaan ja..." (Intialainen mies)

Työllistymistä osa-aikaiseksi työntekijäksi yliopiston tutkimusprojekteihin pidettiin opiskelijoille melko helppona ja TKK:n järjestämien toimivina pidettyjen rekrytointimessujen koettiin myös auttavan työhaussa. Sen sijaan Internetin suomenkieliset työnhakusivustot sulkivat ulkomaalaiset hakijat useimpien työnhakuprosessien ulkopuolelle. Ylipäänsä haastateltavat kokivat olevansa työhaussa selvästi suomalaisia heikommassa asemassa ja pitivät parhaana työllistymiskeinonaan työnhakuilmoitusten sijasta suoria yhteydenottoja yrityksiin.

Työvoimatoimiston tarjoaman avun haastateltavat kokivat vähäiseksi ja sen ulkomaalaisille suunnatussa palveluissa nähtiin runsaasti kehittämisen varaa. Käytännön kehittämis ehdotuksena haastateltavat esittivät korkeakoulutetuille ulkomaalaisille suunnattua konsultointipalvelua, jossa kerrottaisiin suomalaisten työmarkkinoiden toiminnasta, opastettaisiin suomalaisessa työlainsäädännössä ja palkkatasossa ja kerrottaisiin esimerkiksi ammattiyhdistysten merkityksestä.

"Työvoimatoimistot, jos on korkeakoulutettu valkokaulustyöntekijä, ovat hyödyttömiä. Olen asioinut niissä kahdesti, mutta vain saadakseni työttömyyskorvausta. Mutta muuten ne ovat hyödyttömiä, pelkkää ajanhukkaa. Ne soveltuvat vain siivoojille ja bussikuskeille ja sen sellaisille." (Intialainen mies)

Suomalainen työkuultuuri

- Haastattelija:** *Mitä mieltä olette suomalaisesta työkuultuurista, onko siinä jotain erityispiirteitä?*
- Intialainen 1:** *Se hyvin rento.*
- Intialainen 2:** *Se on erittäin löysä.*
- Intialainen 1:** *Minua huvittaa, kun suomalaiset ystäväni valittavat stressistä. Heidän pitäisi todellakin kokeilla työskentelyä Yhdysvalloissa tai Intiassa tai Kiinassa.*
- Intialainen 2:** *Se on todella löysä. Ja jotkut eivät tee lainkaan töitä.*
- Intialainen 1:** *Ei kyse ole siitä, etteivätkö he tekisi töitä, he vain eivät tiedä mitä stressi on.*

Näkemykset suomalaisesta työelämästä olivat huomattavasti positiivisempia kuin työmarkkinoista. Haastateltavat arvostivat kovasti suomalaisen työkuultuurin itsenäisyyttä: työnantajien koettiin luottavan työntekijöihinsä ja antavan näille hoidettavaksi haasteellisia, omaa aloitekykyä vaativia työtehtäviä. Kehuja sai myös suomalaisten työpaikkojen matala hierarkia, mitä tosin pidettiin pikemminkin länsimaisena kuin suomalaisena erityispiirteenä.

Haastateltavien joukossa oli myös kaksi intialaisen IT-alan konsulttiyrityksen työntekijää. Heidän kosketuksensa suomalaiseen työkuultuuriin oli välillinen, sillä he tekivät töitä intialaiselle työnantajalle, jolla oli asiakkaina suomalaisia yrityksiä. Konsulttien mukaan suomalaisille oli mukava tehdä töitä, sillä asioista sovittiin suoraan, sopimuksista pidettiin kiinni ja töiden saattoi luottaa valmistuvan ajallaan. Yrityksen esimiehen mukaan Helsingin toimistoon oli erittäin helppo rekrytoida osaavia työntekijöitä, sillä mahdollisuus tehdä itsenäistä ja haastavaa projektia suurelle yritykselle on intialaiselle insinöörille houkutteleva.

"Suomessa noudatetaan matalaa hierarkiaa, samaa kuin nykyään globaalisti tällä alalla kaikkialla. Se tulee Yhdysvalloista ja tässä suhteessa on havaittavissa selkeitä yhtäläisyyksiä. - - Ei halua luoda turhia hierarkioita ihmisten välille, vaan ylläpidetään molemminpuolista kunnioitusta ja hoidetaan asiat jouhevas-ti. Uskon, että tämä on nykyään globaali toimintakuultuuri. - - Minusta se on oikein hyvä, ja suoraan sa-nottuna en koe, että minua olisi kertaakaan kohdeltu epäreilusti. Täällä tuntee, että ihmiset pohjimmiltaan välittävät toisista." (Intialainen mies)

"Jotkut esimiehistämme ovat yllättyneet asiakkaiden suoruudesta. Maailmassa ei ole kovin monta kolk-kaa, jossa arvostettaisiin näin suoraa viestintää. Mutta kunhan he tottuvat siihen, he arvostavat sitä, sillä se on bisneksen kannalta paras tapa hoitaa asiat. Mitään ei salailla, vaan asian ytimeen käydään suoraan. Teet tämän, saat tämän." (Intialainen mies)

Haastateltavien korviin kantautuneiden kuulopuheiden perusteella ulkomaalaisten työntekijöiden reilu kohtelu ei ole kaikissa maissa itsestäänselvyys. Kilpailussa korkeakoulutetusta työvoimasta suomalaisten työmarkkinoiden vahvuudeksi koettiin työntekijöiden tasapuolinen kohtelu sukupuolesta tai kansalai-suudesta riippumatta. Käytännössä kiinalaiset naiset jopa kokivat mahdollisuutensa Suomessa joissain suhteissa paremmiksi kuin miehiä suosivassa kotimaassaan.

"Suomalaisten yritysten hyvä puoli on reiluus. Minun ei ole tarvinnut kertaakaan tuntea itseäni ulko-maalaiseksi Nokialla. Tai en oikeastaan tiedä muista yrityksistä, mutta Nokia on erittäin reilu, en ole ker-taakaan tuntenut itseäni ulkomaalaiseksi siellä. Ja ylennykset perustuvat työsuorituksiin, mikä on mieles-täni melko outo, mutta erittäin hyvä asia. Olen kuullut, että monissa muissa maissa vähemmistöjä kohdel-laan vähemmistöinä. Mutten ole havainnut täällä sellaista, ja arvostan tätä Suomessa varsin paljon." (Kiinalainen mies)

"Mielestäni Suomi on tytöille ylipäänsä melko reilu. Kiinassa insinööriksi opiskelleen tytön on erittäin vaikea löytää töitä, sillä poikia on paljon. Yritysten mielestä tyttöjä ei kannata palkata, sillä heille tulee puolen vuoden poissaolo, joten poikia suositaan tyttöjen ohi. Suomessa en ole havainnut samaa, sillä tääl-lä poikien ja tyttöjen nähdään olevan samassa asemassa, mikä on mielestäni oikein hyvä." (Kiinalainen nainen)

Kaikki eivät kuitenkaan olleet yksimielisiä ulkomaalaisten tasa-arvoisesta asemasta. Tyypillisin ongelma

oli kuvausten perusteella kielitaidottoman työntekijän sulkeminen työyhteisön ulkopuolelle. Lisäksi muutama haasteltava valittiin ulkomaalaisiin kohdistuvasta syrjinnästä, heidän ylentämisenä esteenä olevasta lasikatosta ja ulkomaalaisille maksettavista pienemmistä palkoista. Toisaalta rasismisyytökset myös leimattiin haastatteluissa ulkomaalaisten keinoksi peitellä omia puutteitaan.

"Jos on yksi monista, kuten Nokialla, ei edes huomaa, että Suomessa työskentelevän intialaisen ja Suomessa työskentelevän suomalaisen välillä on joku ero. Tai niin minä koin. Mutta nyt olen töissä pienyrityksessä, eivätkä pienyritykset ole ulkomaalaiselle kovin hyviä, sillä oman kokemukseni perusteella kestää kauan ennen kuin suomalaiset alkavat luottaa ulkomaalaiseen." (Intialainen mies)

"Uskoakseni on fakta, että ulkomaalaiset saavat pienempää palkkaa. Meillä ei ole käsitystä palkkatasosta, ja kiinalaiset, etenkin opiskelijat, ovat iloisia kun vain saavat töitä Suomesta, joten he unohtavat kysyä palkasta." (Kiinalainen mies)

Kummallisinta suomalaisessa työkuultuurissa oli haastateltavien mukaan työnteon rauhallinen tahti. Kilpailu työntekijöiden kesken on huomattavasti vähäisempää kuin haastateltavien kotimaissa, ylitöitä ei juurikaan tehdä ja toimistot hiljenevät työajan loppuessa viideltä. Lisäksi mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan sairasta lasta oli sekä kiinalaisille että intialaisille ennenkuulumaton.

"Joskus, kuten viime perjantaina, pomoni pyysi minua jäämään kahdeksi tunniksi ylitöihin tekemään yhden asian. Suomessa, jos minulla on todella jotain muuta, voin aina sanoa, että ei käy, menen kotiin, lapseni odottavat tai minulla on jotain muuta menoa. Suomessa voi aina sanoa ei, mutta Kiinassa on useimmiten parasta vain suostua jäämään." (Kiinalainen nainen)

Vaikka sähköpostivastausten viipyminen koettiin joskus epäkohteliaaksi, pidettiin rauhallista työtahtia pääsääntöisesti positiivisena asiana. Leppoisuutta ei yhdistetty laiskuuteen vaan suomalaisia pidettiin ahkerina ja luotettavina työntekijöinä, eikä kotimaan kilpailuhenkeä ikävöinyt kukaan. Silti osa haastateltavista kertoi suoriutuvansa annetuista työtehtävistä varsin nopeasti ja turhautuvansa odotteluun sekä asioiden hitaaseen etenemiseen suomalaisilla työpaikoilla.

"Ihmiset ovat hyvin ahkeria, hyvin rehellisiä, erittäin rehellisiä, sanoilla on painoarvoa. Jos joku sanoo, jotain, hän myös tarkoittaa sitä ja siihen voi luottaa eikä tarvitse huolehtia ettei sanoja pidettäisi. Olen kokenut monta kertaa, sekä henkilökohtaisella että ammatillisella tasolla, että sanottu sana on yhtä pitävä kuin sopimus. Tässä suhteessa suomalainen työkuulttuuri on varmaan paras näkemistäni." (Intialainen mies)

Kiinalaisessa ja intialaisessa työkuultuurissa työntekijän oletetaan jatkuvasti todistelevan omaa pätevyyttään. Haastateltavien mukaan Suomessa tällaista oletusta ei ole, vaan sovittujen työtehtävien hoitaminen riittää. Tämän koettiin vähentävän paitsi stressiä myös työmotivaatiota. Ylipäänsä Helsingin työelämän koettiin tarjoavan vain niukasti mahdollisuuksia kaikkein urasuuntautuneimmille yksilöille.

"Minusta työnteke Suomessa on melko helppoa. Se on itse asiassa erittäin helppoa. Työntekijälle annetaan tietty työtehtävä, eikä hänen odoteta tekevän sen enempää. Riittää kunhan tekee työnsä hyvin ja joskus riittää myös vaikei tekisikään töitään niin hyvin. Minusta se oli aluksi melko kummallista. Meidän kulttuurissamme kaikkien oletetaan olevan erinomaisia ja ylittävän itsensä siinä mitä he tekevät." (Kiinalainen mies)

Palkat ja verotus

"Minulla on eriävä näkemys, ja se onkin yksi syy siihen, miksi lopetin työni ja siirryin yrittäjäksi. Vaikuttaa siltä, että erityisesti suurissa yrityksissä kaikki tienaa yhtä paljon. Tiimin jokaisella jäsenellä on saman suuruinen palkka riippumatta siitä, mitä he tekevät projektissa, mikä taas tuntuu epäreilulta. Eli mitä tulee

palkkoihin, en kannata suomalaista systeemiä. Tai siis korvaukseen, korvaus on se sana, jota haen. Siis olen eri mieltä.” (Intialainen mies)

Palkkataso ja verotus herättivät runsaasti keskustelua haastatteluissa. Osa haastateltavista piti suomalaista palkkatasoa korkeakoulutettujen osalta liian matalana ja verotusta liian korkeana. Toisten mielestä verotus oli sinänsä perusteltua suhteessa palveluihin, mutta he kyseenalaistivat maassa tilapäisesti oleskelevien ulkomaalaisten asiantuntijoiden korkean verotason oikeutuksen. Osalle puolestaan sosiaalisesti suhteellisen tasa-arvoinen pohjoismaa edusti yhteiskunnallista ideaalia, ja he kokivat elämänlaadun, sosiaaliturvan ja toimivien julkisten palveluiden kompensoivan pienempää henkilökohtaista tulotasoa.

”Mainitsit verotuksen. - - Lyhyen aikaa maassa oleskelevat maahanmuuttajat eivät hyödy suuresta osasta sosiaaliturvamaksuja. Joten voisivatko he maksaa vähemmän. Systeemissä on toki myös paljon piirteitä, mistä he hyötyvä, kuten toimiva liikenne, terveyspalvelut. Näitä he voivat tarvita. Mutta enemmistö heistä on noin 30-vuotiaita, joten he eivät käytä monia palveluita.” (Intialainen mies)

”Toisaalta, kun maksamme veroja, saamme myös paljon etuja. Esimerkiksi minä maksan veroja ja vaimoni saa työttömyyskorvausta ja pääsee suomenkielen tai joillekin muille kursseille työvoimatoimistossa. Ja jos minulla olisi lapsi, myös hän hyötyisi palveluista. Joten minusta tämä on erittäin hyvä systeemi, sillä myös Intiassa on korkea verotus, mutta veroista kertyviä hyötyjä ei näe missään.” (Intialainen mies)

Haastateltujen oma asema vaikutti vastauksiin siten, että tutkimusorientoituneet haasteltavat olivat tulotasoonsa yleisesti ottaen yrityshenkisiä tyytyväisempiä. Tämä saattoi johtua osittain siitä, että erot tulotasossa ovat yrityspuolella merkittävämpiä, minkä ohella osa jopa piti jatko-opiskelijoiden tulotasoa kansainvälisesti verrattuna korkeana. Toisaalta kysymys palkkatasosta ja verotuksesta oli myös selvästi ideologinen: suhdetta palkkatasoon määrittänyt pitkälti henkilön suhtautuminen yksilön ja yhteiskunnan väliin vastuunjakoon.

”Suomi ei välttämättä ole kovin houkutteleva maa korkeakoulutetuille valkokaulusinsinööreille tai esimiehille. Uskoakseni Yhdysvallat olisi parempi valinta, sillä Kiinassakin voi saada lähes yhtä hyvää palkkaa kuin täällä, vaikka elinkustannukset siellä ovat paljon alhaisemmat.” (Kiinalainen mies)

”Minulle oli täysin selvää, etten mene Yhdysvaltoihin. Voisin mennä Yhdysvaltoihin työmatkalle, mutten halua elää tai työskennellä siellä. Syy tähän on, etten pidä Yhdysvaltojen harjoittamasta politiikasta. Uskon Jumalaan, joten en ole kommunisti, mutta olen sosialisti. En pidä kommunismista, mutta olen aina arvostanut yhdenvertaisuutta.” (Intialainen mies)

Yrittäjyys

”Moni haaveilee perustavansa oman firman palattuaan. Sen jälkeen kun on elänyt 10–15 vuotta ulkomaila, sitä haluaa olla itsenäinen ja perustaa oman yrityksen. En voi palata Intiaan ja todeta, että minulla oli kaikki mukavuudet, olin vapaa, oli mukavat leudot kesät ja ikävät talvet ja niin edelleen. Minulla pitäisi olla säästöjä, jotta voisin avata kaupan tai perustaa insinööritoimiston.” (Intialainen mies)

Pienyrittäjyys on maahanmuuttajaväestössä koulutustasosta riippumatta yleensä kantaväestöä korkeampaa ja erityisen yleistä yrittäjyys on aasialaisen väestön keskuudessa (Zhou 2007). Haastattelujen perusteella oman yrityksen perustaminen oli tyypillinen haave myös Helsingissä asuville korkeakoulutetuille kiinalaisille ja intialaisille. Käytännössä haastatteluihin osallistuneista kaksi oli tähän mennessä perustanut oman yrityksen.

Haastateltavien yrityshenkisyydestä huolimatta monet kokivat yrittäjäksi ryhtymisen vaikeaksi. Syy tähän olivat oleskelulupakäytännöt: määräaikaiset oleskeluluvat ovat sidottuja opiskelu- tai työpaikkaan, joten yrittäjäksi ryhtymistä ennen pysyvän oleskeluluvan saamista pidettiin varsin suurena riskinä. Haastateltavien mukaan pysyvän oleskeluluvan odottelussa hukataan sitoumuksista vapaa elämävaihe, jolloin yrittäjäksi ryhtymisen riskit olisivat henkilökohtaisen elämän kannalta pienimmät ja into työskennellä suurin.

"Systeemi on rakennettu siten, että Suomeen on erittäin helppo tulla. Käsittääkseni opiskelijaviisumi-hakemusten hylkääminen on varsin harvinaista. Sen sijaan systeemi tekee tänne jäämisestä vaikeaa. Jäämisen edellytyksenä on työpaikka, joten oman yrityksen perustamisesta on turha haaveilla. Sillä, jos perustaa yrityksen ja epäonnistuu, on poistuttava maasta. Joten yrittäminen on aika iso riski, sillä epäonnistumisesta seuraa rangaistuksena lähtö maasta, eikä moni halua ottaa sellaista riskiä." (Kiinalainen mies)

Toinen yrittäjäksi ryhtymistä hankaloittava asia oli suomalaisten kontaktien puute: yrityksen perustamista Suomessa ilman valmista kontaktiverkostoa pidettiin erittäin vaikeana. Ne haastateltavat, joilla oli oma yritys, kertoivatkin ensimmäisten asiakaskontaktiensa syntyneen heidän entisen työpaikkansa kautta. Sinänsä ulkomaalaisuuden ei itsessään koettu olevan este yrittäjyydelle Suomessa, vaikkakin jotkut asiakkaat tiedustelivat suomalaisten työntekijöiden lukumäärää yrityksessä ja etenkin yrityksen markkinointi edellytti suomalaisen työvoiman palkkaamista.

"Saan kiittää yritykseni onnistumisesta suomalaista yhtiökumppaniani, joka on opintonsa keskenjättänyt teekkari. Olen nähnyt monien intialaisten aloittavan omia yrityksiä, mutta epäonnistuneen projektien ja asiakkaiden hankkimisessa ilman suomalaista kumppania." (Intialainen mies)

Vaikka ulkomaalaisiin yrityksiin suhtauduttiin haastatettavien mielestä suopeasti, pidettiin suomalaisen toimintaympäristön ymmärtämistä silti Suomessa toimimisen edellytyksenä. Niinpä suomalainen yrityskumppani parantaa haastateltavien mukaan merkittävästi yrityksen onnistumismahdollisuuksia. Suomalaisen yrityskumppanin koettiin auttavan niin kontaktien luomisessa, byrokratian hoitamisessa kuin sopivan markkinaraon hahmottamisessa. Sopivien yrityskumppaneiden löytäminen koettiin kuitenkin vaikeaksi ja haastateltavat kaipasivat lisää mahdollisuuksia verkostoitua nimenomaan Aasia-yhteistyöstä kiinnostuneiden yrittäjähenkisten suomalaisten kanssa.

Taulukko 3. Työelämä Helsingissä

Vahvuudet	Heikkoudet
IT-alalle työllistyminen suhteellisen helppoa	Ei-tekniselle alalle työllistyminen vaikeaa (kieli)
Yliopiston tutkimusprojektit tarjoavat osa-aikaisia työpaikkoja opiskelijoille	Työmarkkinat ovat kielitaidottomille pienet, mahdollisuudet vaihtaa työpaikka vähäiset
TKK:n rekrytointimessut toimiva rekrytointikanava	Työnhaku englanniksi vaikeaa
Miellyttävä työkuulttuuri: rauhallinen työtahti, itsenäiset työtehtävät ja matala hierarkia	Kohdennettuja työmarkkinapalveluita korkeakoulutetuille maahanmuuttajille ei ole
Työtehtävät Suomessa haasteellisia	Oleskelulupakäytännöt hankaloittavat yrittäjäksi ryhtymistä
Suomalaiset ahkeria ja luotettavia työtovereita	Osaajien palkkataso on matala eikä työpanos näy palkkauksessa
Työelämä ei syrji naisia ja maahanmuuttajia	Työtahdin hitaus turhauttavaa
Tutkijoiden palkat eurooppalaisittain kilpailukykyiset	

Kiinalaiset ja intialaiset osaajat palveluiden käyttäjinä

"Mielestäni työntekijöille... Tai en tiedä, mutta ehkä heitä voisi rohkaista liittymään ammattiliittoon ja sen sellaista. Sillä asiat ovat erilaisia, esimerkiksi ammattiliitto tarkoittaa Kiinassa aivan jotain muuta. Kiinassa se on valtion organisaatio, joka ei kiinnostaa ketään. Se vahtii valtion, ei työntekijöiden etua tai jotain sellaista. Mutta täällä asia on ihan toisin. Ammattiliittojen merkityksestä pitäisi tiedottaa ja työntekijöitä tulisi rohkaista liittymään niihin." (Kiinalainen mies)

Muuttaessaan Suomeen maahanmuuttajasta tulee suomalaisten palveluiden käyttäjä ja jokaisella maahanmuuttajalla on väistämättä kokemusta vähintäänkin maahanmuuttoviraston oleskelupien myöntämiseen liittyvistä palveluista. Suomalaisen yhteiskunnan palveluiden käyttäminen ei silti ollut aina yksinkertaista, sillä eri yhteiskunnissa on erilaiset palvelurakenteet eikä Suomeen saapuvilla maahanmuuttajilla ole mitään käsitystä siitä, mikä KELA on tai miten terveyspalvelut Suomessa toimivat.

Tiedonsaanti palveluista

"Kunhan vain tietää, että on sellainen asia kuin Kela, on Kelan tukia helppo hakea. Mutta kun ei tiedä. Jonkun täytyy ensin kertoa, että sellainen asia kuin Kela on olemassa ja että se koskee myös ulkomaalaisia ja että sitä haetaan näin." (Intialainen mies)

Huonoiten suomalaisissa palveluissa toimii haastateltavien mukaan tiedotus ja he kokivat olevansa melko omillaan palvelujärjestelmän toimintaa selvittäessään. Helsingin kaupungin ylläpitämä Infopankki oli useimmille haastateltaville nimenä tuttu, mutta käytännössä he olivat käyttäneet sitä vain vähän, eivätkä he edes kokeneet korkeakoulutettujen maahanmuuttajien lukeutuvan palvelun kohderyhmään.

Selkeän suomalaisen informaatiokanavan puutetta korvasivat maahanmuuttajien omat verkostot. Kiinalaiset kertoivat turvautuvansa tiedonhaussa ensisijaisesti kiinalaisten maahanmuuttajien ylläpitämään China Forumiin ja intialaiset puolestaan sanoivat etsivänsä tietoa Suomeen muuttamisesta maahanmuuttajien ylläpitämän Finland Forumin kautta.

Palvelujärjestelmää itsessään haastateltavat pitivät sen sijaan melko toimivana. Kiinaan ja Intiaan verrattuna byrokratia on Suomessa vähäistä ja asiantuntevat virkailijat ovat avuliaita ja helposti tavoitettavissa. Sääntöjen tiukka noudattaminen tosin teki joidenkin mukaan järjestelmästä paitsi tasapuolisen niin myös hieman jäyhän.

Ulkomaalaisten iloksi lähes kaikista julkisista Internet-sivuista on englanninkielinen versio, mutta englanniksi jaettu informaatio on silti suomenkielistä suppeampaa. Google Translate olikin monelle tuttu apuri, mutta sekään ei yleensä riittänyt kotiin lähetettyjen suomenkielisten asiakirjojen tulkitsemiseen. Erityisen haastavaa puutteelliset käännökset tekivät muutenkin monimutkaisena pidetyn KELA:n kanssa asioimisesta.

"Väitetään, että Kela on monimutkainen, että on paljon informaatiota ja lukusia lomakkeita, jotka täytyy täyttää, ja että vie todella kauan ennen kuin ymmärtää mitä kaikkea tarvitsee. Mutta noin muuten Suomen sosiaaliturva- ja terveysjärjestelmä ovat mielestäni erittäin hyviä." (Kiinalainen nainen)

Asettautumispalvelut

"Kaikissa firmoissa on käsittäkseni HR-osasto. HR huolehtii sosiaaliturvasta, esittelee Kelan ja postin,

auttaa pankkitilin avaamisessa ja luottokorttien hankkimisessa, järjestää lapsille päiväkotipaikat, huolehtii kaikesta. Ja he valmistelevat asiat jo ennen tänne saapumista. Esimerkiksi Intiasta tuleville työntekijöille HR järjestää asunnon ensimmäisiksi kuukausiksi kunnes he löytävät oman.” (Intialainen nainen)

Haastateltujen kertomukset Suomeen saapuessaan saamastaan tuesta vaihtelivat suuresti. Parhaassa asemassa olivat suoraan töihin saapuneet maahanmuuttajat, joiden työpaikka oli huolehtinut kaikesta aina oleskelulupin järjestämisestä asunnon etsimiseen. Kansainvälisesti toimivat yritykset – niin suomalainen Nokia kuin myös haastateltu intialainen yritys – olivat tottuneita ulkomaalaisten työntekijöiden vastaanottoon ja olivat kehittäneet tätä varten omat käytäntönsä.

Perustutkinto-opiskelijoiden asettautumista helpottamassa oli yleensä tutor. Kokemukset tutor-palveluista olivat kuitenkin varsin kirjavia: toisille tutor oli näyttänyt kaiken pankkitilin avaamisesta uunin käyttöön, minkä lisäksi tutor oli myös näyttänyt kaupunkia ja järjestänyt sosiaalista toimintaa. Toiset taas kertoivat tavanneensa tutorinsa lyhyesti kertaalleen, minkä jälkeen tutorista muistutti vain kännykkänumero.

”Tutor auttoi minua opintojeni alkuvaiheessa. Hän näytti meille kuinka avataan pankkitili ja vei meidät HOAS:in toimistoon ja esitteli uunin toimintaa, sillä meillä Kiinassa ei ole uuneja. Jos he eivät olisi näyttäneet, en luultavasti osaisi käyttää sitä, sillä useimmissa Aasian maissa ei ole sellaista.” (Kiinalainen nainen)

Tutoreihin ja yritysten asettautumispalveluihin perustuvan järjestelmän ongelmana pidettiin sen mieltävaltaisuutta sekä kattavuuden puutetta. Paisti että asettautumispalveluiden laatu vaihtelee huomattavasti, jää osa saapujista kokonaan palveluiden ulkopuolelle. Selkein tällainen ryhmä olivat jatko-opiskelijat, joiden oletettiin huolehtivan itse kaikesta ja vain ilmestyvän sovittuun aikaan yliopistolle. Aukkojen paikkaamiseksi haastateltavat ehdottivat maahanmuuttajille jaettavia esitteitä sekä infotilaisuuksien järjestämistä.

”Tahtoisin sanoa yhden asian. Kun joku muuttaa Suomeen vaikkapa Somaliasta tai mistä tahansa muusta maasta, heille annetaan jonkunlainen perehdytys Suomeen. Mutta kun osaavat maahanmuuttajat saapuvat Suomeen he tekevät töitä kokopäiväisesti eivätkä he saa mitään perehdytystä Suomessa asumiseen. Perehdytyksen tulisi olla... Heidänkin pitäisi oppia kieli, kulttuuri ja miten pankit ja muut toimivat. Heille pitäisi järjestää tällaista.” (Intialainen mies)

Kielikurssit

”Mielestäni kyse on peruskohteliaisuudesta. Tunne itseni hyvin avuttomaksi kun en tiedä edes miten kysyä kaupassa, että onko tässä tiettyä ainesosaa. Minun täytyy aina turvautua englantiin. Siten koen henkilökohtaisesti erittäin turhauttavaksi, etten ole käyttänyt enempää aikaa kielen opiskeluun. Mutta suoraan sanottuna en ole viiden vuoden aikana varsinaisesti tarvinnut suomen kieltä.” (Intialainen mies)

Haastateltavista vain harvan suomen kielen taidot ulottuvat alkeita pidemmälle. Suomen kielen tarpeellisuus keskustelutti haastateltavia: työnhaku englanniksi oli vaikeaa, mutta opiskelu ja työnteko itsessään luonnistuivat hyvin englanniksi. Lisäksi suomalaisten englanninkielen taitoja pidettiin varsin hyvinä, ja uutisia pystyi seuraaman Internetistä englanniksi. Siten varsinaista tarvetta oppia kieltä ei ollut.

Kielitaidottomuus oli pikemminkin arjen epä mukavuus kuin konkreettinen haitta. Televisiosta ei voinut seurata suomenkielisiä ohjelmia, työtovereiden kanssa ei voinut keskustella päivän sanomalehdestä eikä kaupassa voinut aina olla varma mitä oli ostamassa. Käytännössä kielitaidottomuus heijastui ulkopuolisuuden tunteena: kieltä osaamattomien maahanmuuttajien oli vaikea tuntee oloaan kotoisaksi Suomessa.

Ulkomaalaisten tutkintoihin sisältyy suomen kielen opintoja, joten lähes kaikki haastateltavat olivat osallistuneet oppilaitoksensa järjestämille suomen kielen kursseille. Heidän motivaationsa opiskella kieltä vaihteli kuitenkin suuresti, minkä lisäksi kursseja pidettiin yleisesti liian hitaina ja teoreettisina. Nokian kerran viikossa työntekijöilleen tarjoama suomenkielen opetus oli haastateltavien mielestä lähinnä ajanhukkaa.

Työvoimatoimiston työttömille maahanmuuttajille tarjoama suomenkielen opetus sai sen sijaan runsaasti kehuja. Haastateltavat toivoivatkin, että vastaavaa intensiivistä opetusta järjestettäisiin työaikojen ulkopuolelle, siten ettei työssäkäynti olisi este kurssille osallistumiselle. Tällä hetkellä haastateltavien mukaan kurssitarjonta työaikojen ulkopuolella on liian suppeaa ja yksityisopetus puolestaan aivan liian kallista.

"Meillä vaimoni on virallinen tulkki. Siis aion puhua tästä muutenkin, suomen kielen kurssit on suunnattu eksklusiivisesti pakolaisille ja työttömille. Tai siis Nokia tarjosi meille mahdollisuutta käydä suomen kielen kurssilla kerran viikossa tunnin kerrallaan. Se ei riitä. Vaimoni opiskeli suomea vuoden verran 4-5 tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa, ennen kuin hänen suomen kielestään tuli kutakuinkin sujuvaa. Joten kerran viikossa." (Intialainen mies)

Hyvinvointi – ja terveydenhuoltopalvelut

"Elintason kannalta Suomi ja muut pohjoiseurooppalaiset maat kuten Ruotsi, ne ovat kuin paratiisi, sillä teillä on erittäin hyvä sosiaaliturvajärjestelmä. Tältä kannalta Suomi on kiinalaisten opiskelijoiden silmissä paljon houkuttelevampi kuin Yhdysvallat tai Iso-Britannia. Ehkä vain Kanadalla on yhtä hyvä maine." (Kiinalainen mies)

"Tunnen henkilökohtaisesti yhden intialaisen perheen, joka palasi Intiaan tämän tapaisten asioiden takia. Vaimolla oli joku juttu vatsansa kanssa, hänellä oli hurjia kipuja, eikä hän kyennyt enää edes liikumaan. Ja Suomessa kerrottiin, että hänet voitaisiin leikata kolmen kuukauden kuluttua. Joten kolmen kuukauden ajan hänen täytyisi vain syödä kipulääkkeitä ja pysytellä täällä. Joten he päättivät palata vain tämän takia. Ja sitten hänet leikattiin siellä ja he päättivät olla palaamatta Suomeen sillä tällaiset asiat todellakin vaikuttavat perusturvallisuuden tunteeseen." (Intialainen mies)

Suomella – sikäli kuin siitä tiedetään yhtään mitään – on Intiassa ja Kiinassa maine pohjoismaisena hyvinvointiyhteiskuntana, jossa on hyvä sosiaaliturva ja toimiva terveydenhuolto. Houkuttelevaa yhteiskuntamallia pidettiin Skandinavian keskeisenä vahvuutena kilpailussa osaavasta työvoimasta, sillä osalle osajista miellyttävä yhteiskunta on suurta palkkapussia tärkeämpi.

Odotukset pitäisi kuitenkin pystyä lunastamaan. Siten on huomattavaa, etteivät suomalaiset hyvinvointipalvelut – terveydenhuolto erityisesti – vakuuttaneet kaikkia haasteltavia. Vaikka kokemukset opiskelijoiden terveydenhuollosta olivat pääsääntöisesti hyviä, olivat haastateltavat kuulleet paljon tarinoita julkisen puolen jonoista. Tämä huolestutti etenkin intialaisia, jotka olivat tottuneet kotimaassaan käyttämään yksityisiä lääkäreitä.

Terveydenhuollon kritiikki ei koskenut äitiyspalveluja, joita perheelliset haastateltavat – niin miehet kuin naiset – kuvasivat lähes täydellisiksi. Synnytyssairaaloiden ja neuvoloiden henkilökunta sai haastateltavilta kehuja huomaavaisuudestaan ja huolenpidostaan. Pienistä kieliongelmistä huolimatta äideistä oli huolehdittu Suomessa erinomaisesti aina raskauden alkuvaiheesta sen loppuun.

"Mielestäni terveydenhuoltojärjestelmä on lähes täydellinen mitä tulee äiteihin, lapsiin ja raskaana oleviin naisiin. Joka kerta kun olemme käyneet, hoito on ollut erittäin hyvää. Ainoa asia on, että useimmat lääkärit puhuvat Suomea, mutta tämäkin seikka on jo kohentumassa. Mutta vielä pari vuotta sitten tämä oli ongelma." (Intialainen nainen)

Tarha- ja koulupalvelut

"Lasten kasvattaminen on täällä huomattavasti helpompaa kuin Kiinassa. Mutta olen hieman huolissani lasten koulutuksesta. Siis olen itse ensimmäisen polven maahanmuuttaja ja me kuulemme paljon tarinoita

Yhdysvalloista perheistä, joissa vanhemmat puhuvat kiinaa ja lapset englantia. Ja minä en puhu suomea, mitä jos lapseni puhuisi suomea. Enkä minä halua lasteni olevan kykenemättömiä puhumaan kiinaa, sillä Kiina on kasvava talous ja jopa ulkomaalaiset haluavat oppia kiinaa. Joten tahdon lasteni pärjäävän myös siinä.” (Kiinalainen mies)

Haastateltavat pitivät Suomea turvallisena maana, jossa on poikkeuksellisen pitkät äitiyslomat ja toimivat lastenhoitopalvelut. Myös suomalaisten koulujen hyvä maine oli haastateltaville tuttu. Lasten kasvatamiseen Suomessa suhtauduttiin silti varauksella, sillä haastateltavia huolestutti mahdollisten lasten vieraantumisen vanhempiensa kielestä ja kulttuurista, sekä pelko siitä, etteivät he itse pystyisi kommunikoimaan Suomessa kasvaneiden lastensa kanssa.

Haastateltavat halusivat tyypillisimmin palata kotimaahan ennen lasten kouluikää, sillä Suomessa koulunkäynti paitsi alkaa myöhään on myös luonteeltaan vähemmän kilpailuhenkistä kuin Kiinassa tai Intiassa. Siten Suomessa koulunkäynnin aloittaneen lapsen mahdollisuudet sopeutua myöhemmin kiinalaiseen tai intialaiseen järjestelmään epäilyttivät monia.

”Toinen on suomenkielisessä ja toinen englanninkielisessä päivähoitossa. Siirsimme vanhemman englanninkieliseen päivähoitoon, sillä suunnittelemme palaavamme Intiaan jossain vaiheessa. Joten ajattelimme, että hänen olisi helpompi jatkaa siitä. - - Siis koulujärjestelmä täällä on hyvä, mutta englanninkielisiä kouluja on vain vähän ja oppilaspaikoista on kova kilpailu. Joten olen hieman huolissani.” (Intialainen nainen)

Vanhemmat eivät myöskään halunneet sitoutua pysymään Suomessa koko lasten koulunkäyntiaikaa. Siten lasten koulunkäynti-än lähestyessä he suosivat voimakkaasti englanninkielisiä tarhoja ja kouluja, jotta maan vaihtaminen myöhemmin olisi edes jotakuinkin mahdollista.

Vapaa-ajan palvelut

Vapaa-ajanpalvelut ovat tuskin verrattavissa terveydenhuollon tai lasten koulujen kaltaisiin peruspalveluihin, eikä niillä ole myöskään samanlaista yhteiskuntaan integroivaa tehtävää kuin asettautumispalveluilla ja maahanmuuttajien kielikursseilla. Vapaa-ajanpalvelut ovat silti keskeisiä arkielämän viihtyvyyden ja yleisen yhteiskuntaan kuulumisen kannalta.

Helsinki ei ole suuren suuri metropoli ja aasialaisten megapolisten asukkaista kaupunki vaikutti jopa hieman pieneltä ja pikkuisen tylsältä. Samalla Helsinki on kuitenkin kovaa vauhtia kansainvälistyvä pääkaupunki, jonka tapahtumatarjonta huomioi myös ulkomaalaista väestöä. Suomessa ei myöskään dubata elokuvia ja kirjaston englanninkielinen valikoima on Helsingissä melko laaja. Sen sijaan mahdollisuuksia harrastaa englanniksi pidettiin hieman suppeina ja esimerkiksi englanninkielisen ratsastuksenopettajan löytäminen oli ollut haasteellista.

Vaikka kansainvälinen sosiaalisen toiminnan puute oli vahva teema haastatteluissa, eivät haastateltavat maininneet oma-aloitteisesti sen enempää Jolly Dragonia kuin kulttuurikeskus Caisaakaan. Sen sijaan kiinalaisen uuden vuoden järjestelyjä kehuttiin ja uuden vuoden juhlallisuuksilla sanottiin olevan keskeinen merkitys Helsingin kiinalaiselle yhteisölle. Myös intialaiset osoittavat haastatteluissa kaipaavansa mahdollisuuksia viettää omia juhliansa omien perinteidensä mukaisesti. Tämä koettiin Helsingissä kutienkin vaikeaksi: juhlien järjestäminen intialaisessa mittakaavassa tulisi aivan liian kalliiksi, minkä lisäksi Helsingistä puuttuu juhlallisuuksiin soveltuvia tiloja.

”Jos he esimerkiksi etsivät buddhalaista temppeä, olen kuullut, että Sipoossa on yksi, mutta Helsingissä ei ole mitään. Meistä olisi mukavaa, jos Helsingissä olisi, sillä täällä on paljon intialaisia, jotka haluavat palvoa intialaisia jumalia. Joten me haluaisimme rakentaa tänne jotain, jossa voisimme käydä viikonloppuisin tai jossa voisimme viettää lasten nimenantojuhla. Teillä on ristiäiset ja kaikki sellaiset, mutta meillä ei ole mitään.” (Intialainen nainen)

Taulukko 4. Suomalainen palvelujärjestelmä kiinalaisten ja intialaisten näkökulmasta

	Vahvuudet	Heikkoudet
Palvelut yleensä	Hyvinvointivaltio Suomen keskeinen vetovoimatekijä	Palveluista vaikea saada tietoa
	Asiointi on helppoa: byrokratia vähäistä, virkailijat asiantuntevia ja tavoitettavissa	Palveluissa englanniksi puutteita
Asettautumis- palvelut	Yritykset huolehtivat asettautumisesta hyvin	Asettautumispalvelut vastaanottajan (yrityksen/yliopiston) vastuulla, ei yhtenäistä käytäntöä, taso vaihtelee.
	Oppilaitosten tutor-järjestelmä parhaimmillaan erinomainen	Jatko-opiskelijat jäävät asettautumispalvelujen ulkopuolelle
Kielikurssit	Työvoimatoimiston kurssit tehokkaita	Intensiivisiä kielikursseja ei tarjota työaikojen ulkopuolella
		Kielenopetus liian teoreettista
Terveydenhuolto	Äitiyspalvelut erinomaiset	Julkisella puolen jonot pitkiä
	Toimiva opiskelijaterveydenhuolto	Epäluottamus terveydenhuoltoon voi olla syy muuttaa pois
Lasten palvelut	Laadukas opetus ja päivähoito	Niukasti paikkoja englanninkielisessä opetuksessa
		Koulu alkaa kansainvälisesti verrattuna myöhään
Vapaa-ajan palvelut	Helsinki tarjoaa riittävästi tekemistä	Englanninkielisiä harrastusryhmiä on niukasti
	Kiinalainen uusi vuosi on tärkeä	Intialaisille seremonioille ei ole sopivaa tilaa

Arki Helsingin seudulla

"Kesäinen Helsinki on mahtava ja mielestäni Helsinki olisi muutenkin ideaalinen paikka pidemmäksi ajaksi. Se on hyvin rentouttava ja ihmiset ovat todella mukavia. Milloin vain satun tarvitsemaan apua, jos kysyn joltain, niin minua ollaan aina halukkaita auttamaan." (Kiinalainen nainen)

Haastateltavien puheessa piirtyi kuva Helsingistä kansainvälistymisensä alkutaipaleella olevasta kohtuullisen kokoisesta, mutta muuhun Eurooppaan nähden hieman syrjäisestä kaupungista. Elämänrytmiä kuvattiin leppoisaksi, ilmaa puhtaaksi ja infrastruktuuria toimivaksi. Kaiken kaikkiaan arjen puitteet nähtiin erinomaisina, vaikka matkailun kannalta kaupunkia kritisoitiinkin syrjäiseksi.

Kaupungin asukkaita pidettiin ystävällisinä ja englanninkielentaitoisina, mutta hieman varautuneina ja sosiaalisten verkostojen luominen koettiin hankalaksi. Oheisessa luvussa perehdyn tarkemmin haastateltavien kommentteihin elämänlaadusta ja sosiaalisista suhteista – eli arjesta – Helsingin seudulla.

Ilmapiiri ja elämänlaatu

Intialainen 1: *Minulle tämä, minä pidän maaseudusta. Pidän rauhallisuudesta ja hiljaisuudesta. Pidän tästä Suomessa, on hiljaista ja rauhallista. Minun ei tarvitse huolehtia tässä maassa oikeastaan mistään. Tarkoitan, että kaikesta pidetään huolta. Jos sataa lunta, joku tulee ja putsaa lumen.*

Intialainen 2: *En tiedä mitään parempaa kuin auratut kadut aamuisin.*

Intialainen 1: *En ole koskaan elänyt tällä tavalla, avaan hanan, saan aina kuumaa vettä, vedentulo ei katkea koskaan.*

Intialainen 2: *Se saattoi kestää viisi minuuttia Vaasassa, olen kokenut tämän. (naurua) Vain viisi minuuttia. Joten se on erittäin ok.*

Intialainen 1: *Kotoa voi kävellä ulos ja mennä jonnekin vaikka keskiyöllä tai aamukahdelta.*

Intialainen 3: *Se on turvallista. Intiassa se ei ole turvallista ainakaan naisille.*

Helsinki tarjoaa haastateltavien mukaan varsin mukavat puitteet arjelle. Infrastruktuuri toimii, liikennevälineet kulkevat ajallaan ja kadut pidetään puhtaina. Asuntojen lämmitykseen voi luottaa ja hanasta tulee aina vettä, joka on vieläpä juomakelpoista. Helsinkiä pidettiin myös erittäin turvallisena ja naisten kannalta miellyttävänä kaupunkina.

Toisaalta kaupungin rytmi on hidas myös muualla kuin työelämässä. Kaduilla on väljää, liikenneuhkat ovat pieniä eivätkä ihmiset vaikuta kiireisiltä. Aasialaisten metropolien hektiseen tahtiin tottuneet haastateltavat kokivat Helsingin ilmapiirin pääsääntöisesti hyvin rentouttavaksi. Suomen keskeisinä vahvuuksina pidettiin puhdasta elinympäristöä ja mahdollisuutta rauhalliseen elämään.

"Suurin ero on, että Kiinassa on hirveästi enemmän väkeä. Täällä on melko rauhallista ja joidenkin mielestä vähän tylsää, mutta minusta tämä on ok, minä tykkään rauhallisuudesta." (Kiinalainen nainen)

Rauhallisuudessa on kuitenkin myös kääntöpuolensa ja osa haastateltavista kaipasi eloisampaa ilmapiiriä ja ikävöi ihmisvilinää. Helsinkiin oltiin kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiä, mutta muita suomalaisia kaupunkeja pidettiin lähes yksimielisesti liian pieninä ja hiljaisina, sekä niiden ulkomaalaisväestöä liian vähäisenä.

"Tampere on kaunis kaupunki ja se on oikein mukava, mutta työteon ja ystävien kannalta Helsinki on parempi. Täällä on paljon nähtävää, ja meille on töitä. Tampereella on vain vähän vaihtoehtoja. Siten on hyvä asua metropolissa." (Intialainen nainen)

Sosiaalinen elämä Helsingissä

"Siellä oli paljon muita ulkomaalaisia ja he integroituivat hyvin suomalaisten joukkoon. Me olemme kaikki ulkomaalaisia, joten mietitytti, miksemme me integroidu, miksi me olemme ainoita, joille se on niin vaikeaa. Se oli vielä masentavampaa. Jos olisi vain suomalaisia ja kiinalaisia ja me emme onnistuisi integroitumaan, se olisi helpompi hyväksyä." (Kiinalainen mies)

"Viihdyn täällä hyvin, ainoastaan häiritsee pimeys talvella ja sosiaalinen elämä oli hieman tylsää kun en tuntenut muita intialaisia. Olen havainnut, että suomalaiset ovat vähän ujoja eivätkä he puhu paljoa edes laboratoriossa, joten.. Miten sen nyt sanoisin.. Ruokatottumukseni: en juo alkoholia ja olen kasvissyöjä, joten se ei ole aina niin helppoa. Kävisin ulkona ystäväni kanssa, mutten voi tehdä niin usein. Niinpä tutustuminen suomalaisiin on ollut hyvin hidasta." (Intialainen mies)

Helppo sosiaalinen elämä ei ollut Helsingille sujuvan arjen kaltainen vahvuus. Helsingin ulkomaalaisväestö on vielä varsin pieni, ja suomalaisten avarakatseisuudesta ja hyvästä englanninkielen taidosta huolimatta suomalaisiin tutustumista pidettiin – osittain kulttuurieroista johtuen – varsin vaikeana.

Sekä opiskelu- että työyhteisöt tarjoavat vain vähän mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden solmimiseen Helsingissä: yliopistolla ei ole luokkayhteisöä, työkavereita nähdään harvoin vapaa-ajalla eikä puolisoita kutsuta työpaikan juhliin. Sosiaalisia suhteita solmiakseen haastateltavat olivat hakeutuneet harrastus- ja järjestötoimintaan, liittyneet kansainväliseen kirkkoon sekä pyrkineet sopeutumaan suomalaisiin tapoihin.

"Jos on jotain virallisia tilaisuuksia, jokin työnantajan järjestämä sosiaalinen tilaisuus, jos on vuosijuhla tai jotain niin Intiassa kutsutaan koko perhe. Suomessa ei, ja olen tästä hieman yllättynyt, sillä se tarjoaisi mahdollisuuden tavat kollegoiden perhettä. Tässä suhteessa täällä on hieman hankalaa." (Intialainen mies)

"En onnistu luomaan ystävyys-suhteita luennoilla, joten olen koittanut rakentaa sosiaalista verkostoani muilla tavoin. Käyn juhlissa ja saunomassa. Ennen Suomeen tuloani en koskaan juonut kaljaa, alkoholia, yhtään mitään. Mutta täällä aloitin, ja aloin myös tupakoimaan. Ja se on oikeastaan hyvä keino särkeä jää. Tarjoat jollekin tupakan ja aloitat keskustelun. Typerää, myönnän, mutta se helpottaa asioita." (Intialainen mies)

Ulkomaalaisväestön vähäisyyden yleensä ja kiinalais- sekä intialaisväestön pienuuden erityisesti koettiin vaikeuttavan sosiaalisten verkostojen luomista. Toisaalta asian käänttöpuolena haastateltavat kokivat ulkomaalaistaustansa herättävän suomalaisissa positiivista kiinnostusta. Kaikki eivät myöskään olleet lähteneet ulkomaille viettääkseen aikaa maanmiestensä seurassa, ja tästä näkökulmasta Helsinki saattoi jopa näyttäytyä perinteisesti kansainvälisempiä kaupunkeja monikulttuurisempänä ympäristönä.

"Tämä on todella kansainvälinen kokemus. Esimerkiksi minun kurssillani meitä oli kuusi opiskelijaa kuudesta eri maasta. Siis keskustelimme englanniksi ja se oli täysin kansainvälistä. Pääsemme tutustumaan erilaisiin ihmisiin eri puolilta maailmaa. Jos olisimme Yhdysvalloissa, kurssilla olisi 10–12 intialaista opiskelijaa ja muodostuisi intialaisten opiskelijoiden ryhmä." (Intialainen mies)

Ulkopuolinen elämä

"Minulla on tšekäläiset kiinalaiset ystäväni ja se, mitä me voimme tehdä viikonloppuisin, on pelata korttia, käydä ostoksilla ja katsella elokuvia. Jos haluan tehdä jotain jännittävää, minun täytyy lyöttäytyä suomalaisten kollegoideni seuraan, sillä heillä on resursseja ja he tietävät minne mennä." (Kiinalainen mies)

Suurin ongelma Helsinkiin asettautumisessa oli haastateltavien kokema ulkopuolisuus. Haastateltavat eivät ymmärtäneet kieltä eikä heillä ollut kovinkaan paljon kontakteja suomalaisiin. Ulkopuolisuuden tunnetta lisäsi myös ainoan englanninkielisen sanomalehden ilmestyminen vain kerran viikossa. Kun edes sanomalehteä ei voi lukea paperilta päivittäin, jää ympäröivä yhteiskunta varsin etäiseksi.

"Se, ettei osaa suomen kieltä on vähentänyt... Minulla on vähemmän kosketuspintaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kaikki yhteyteni ovat työpaikan kautta. Minulla ei oikeastaan ole minkäänlaista kosketuspintaa normaaliin suomalaiseen yhteiskuntaan." (Intialainen mies)

"Jouluna näemme kuinka paikalliset viettävät aikaa perheittensä seurassa meidän jäädessä yksin ulkopuolelle. Tämä turhauttaa ja masentaa valtavasti." (Kiinalainen mies)

Kontaktit suomalaisiin tai niiden puute värittivät lähes kaikkien haastateltavien näkemyksiä. Suomalaisiin suhteita solmineet kokivat Helsingin muita mielenkiintoisemmaksi ja näkivät sen tarjoamat mahdollisuudet muita suurempina. Sen sijaan kansainväliseen kuplaan jääneille Helsinki näyttäytyi pienenä kaupunkina, joka tarjoaa kyllä hyvät puitteet rauhalliselle elämälle, mutta vain niukasti muita mahdollisuuksia.

Taulukko 5. Elämä Suomessa

Vahvuudet	Heikkoudet
Toimiva infrastruktuuri	Pieni kaupunki, ei "metropolielämää"
Turvallinen	Syrjäinen, huonot matkustusyhteydet Eurooppaan
Puhdas luonto	Kiinalainen/intialainen yhteisö pieni
Suomalaiset ystävällisiä ja kiinnostuneita ulkomaalaisista	Kielitaidottomuuden tuoma ulkopuolisuus
Rauhallinen elämänrytmi	Vaikeus luoda sosiaalisia verkostoja

Tulevaisuuden suunnitelmat

"Tämä on jo minä. Olen ollut täällä 10 vuotta elämästäni. Tämä on minun vahvuuteni muihin verrattuna, tämä Kiinan sekä Suomen välinen yhteys. Ja olen nähnyt hyviä esimerkkejä ihmisistä, jotka ovat asuneet täällä useita vuosia ja joiden yritystoiminta perustuu Suomen ja Kiinan väliseen kauppaan tai ideoiden vaihtoon. Joten luultavasti vietän loppuelämäni tehden tämänkaltaisia asioita." (Kiinalainen mies)

Haastateltavat olivat olleet Suomessa 1–15 vuotta. Useimmat olivat saapuessaan suunnitelleet suoritavansa opintonsa, työskentelevänsä niiden jälkeen pari vuotta, ja palaavansa sitten kotiin. Käytännössä tulevaisuuden suunnitelmat tasapainoilivat uran, perheen ja omien elämiseen liittyvien toiveiden välillä eivätkä suunnitelmat yleisesti ottaen olleet kovin tarkkoja taikka selkeään aikatauluun ankkuroituja.

Tyypillisin suunnitelma oli muuttaa takaisin kotimaahan, kunhan työkokemuksta on kertynyt riittävästi tai kun lapset saavuttavat kouluiän. Tosin käytännössä "riittävä työkokemus" oli osoittautunut varsin liukuvaksi käsitteeksi, mutta lasten koulunkäynnistä pidettiin melko tiukasti kiinni. Jonnekin muualle muuttamista pidettiin myös mahdollisena vaihtoehtona, mutta se oli muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta B-suunnitelma.

"No, jos preferoidaan lähtemistä, siis, jos on päätetty, että lähdän Suomesta, niin ykkösvaihtoehtoni on Intia. En halua asua missään muualla. Kyse on lähinnä siitä, että olen jo keski-ikäinen, ja seniori-asemassa haluan asua maassa jossa tunnen perusasiat. Jos muuttaisin muualle, vaatisi byrokratian ja kaiken muun opettelu taas oman aikansa." (Intialainen mies)

Pääsääntöisesti haastateltavien asumista Helsingissä määrittä suhtautuminen kaupunkiin välivaiheena. Harvalla oli kuitenkaan kiire pois, ja moni kertoi oleskelunsa Helsingissä venähtäneen puolivahingossa huomattavasti alkuperäistä suunnitelmaa pidemmäksi. Erityisesti tänne jäämistä edisti haastateltavien tyytyväisyys työtilanteeseen sekä oman elämän vaivihkainen rakentuminen Helsinkiin.

"Aluksi ajattelin asuvani täällä noin kuusi vuotta. Valmistuttuani, jos minulla käy tuuri, saan töitä ja työskentelen pari vuotta ja sitten palaan Kiinaan, jossa olen onnellinen saadessani olla ystäväni ja vanhempieni seurassa. Mutta nyt näyttää siltä, että olen täällä pidempään. En nyt sanoisi muuttaneeni pysyvästi Suomeen, sillä olen vielä nuori ja mahdollisuuksia on paljon. Mutta olen tällä hetkellä melko tyytyväinen elämäni eikä minulla ole nyt mitään suunnitelmia muuttaa jonnekin muualle." (Kiinalainen nainen)

Siinä missä hyvä työtilanne houkutteli jäämään, huono työtilanne oli keskeinen motiivi lähtemiselle. Työmahdollisuudet motivoivat etenkin suunnitelmia muuttamisesta johonkin kolmanteen paikkaan, sillä mahdollisuutensa Helsingissä vähäisiksi kokevat haastateltavat arvioivat elämän olevan helpompaa Helsinkiä suuremmissa, kansainvälisemmässä ja mieluiten englanninkielisessä kaupungissa.

"Yksi tärkeimmistä syistä on se, etten osaa suomea ja täällä on hyvin vaikea elää osaamatta paikallista kieltä. Joten luultavasti muutan joko takaisin tai johonkin englanninkieliseen maahan." (Kiinalainen mies)

"Tukholman houkutus. Ensinnäkin, monipuolisuus, kosmopoliittinen Tukholma itsessään. Ja Tukholmalta on myös niin kunniakas akateeminen perintö tiedettä, fysiikkaa ja matematiikkaa." (Intialainen mies)

Erityisen kärkeäitä muuttamaan työmahdollisuuksien perässä olivat haastatellut intialaisen yrityksen työntekijät. Uran edistäminen yrityksessä oli heille keskeinen tavoite, ja tämä tavoite oli myös tuonut heidät alunperin Helsinkiin. Kuten Helsinkiin saapuessaan heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan määrittivät edelleen enemmän tarjoutuvat työtilaisuudet kuin yksityiselämän preferenssit.

"Jäisin mielelläni tänne useista eri syistä, mutta kaikki riippuu siitä, millaisia mahdollisuuksia minulle tarjoutuu yrityksessä. Miten urani etenee. En päästä maan perusteella, vaan se, missä olen viiden vuoden kuluttua, riippuu täysin urastani." (Intialainen mies)

Myös osa suomalaisissa yrityksissä työskentelevistä työtilanteeseensa tyytyväisistä haastateltavista harkitsi palaavansa kotiin, sillä voimakkaan talouskasvun koettiin tarjoavan runsaasti mahdollisuuksia korkeakoulutetulle työvoimalle sekä Kiinassa että Intiassa. Siten Suomen pienten työmarkkinoiden houkutus oli kotimaan mahdollisuuksiin verrattuna vähäinen.

"Suoraan sanottuna Suomeen jääminen ei houkuttele enää yhtä paljon kuin ennen. Kiinan talouskasvu on ollut nopeaa ja ainakin Pekingissä kansainvälisissä yrityksissä palkat ovat suunnilleen samalla tasolla kuin Suomessa. Siellä saisi olla kotona perheen ja ystävien luona, joten verrattuna siihen, että pysyisi Suomessa... Miksipä ei palaisi, etenkin jos löytää hyvän työpaikan." (Kiinalainen mies)

Työmahdollisuuksien ohella myös perhe houkutteli etenkin intialaisia palaamaan kotimaahansa. Haastateltuja intialaisia miehiä arvelutti heidän puolisoidensa sopeutuminen Suomeen, minkä lisäksi moni heistä katsoi velvollisuudekseen palata Intiaan huolehtimaan vanhemmistaan näiden ikääntyessä.

"Vaimoni on esimiestehtävissä Deutsche Bankin kansainvälisellä osastolla. Hänellä on vakituinen työpaikka ja olisi minun osaltani erittäin epäreilua pyytää häntä jättämään työnsä ja muuttamaan tänne. Enkä minä edes tiedä mitä väiteltyäni tapahtuu, voi hyvinkin olla, että joudun muuttamaan pois täältä koska en saa sopivaa työtä tai jotain. Joten en todellakaan voi, kun mieltii, mitä hänellä on, en voi pyytää häntä muuttamaan tänne." (Intialainen mies)

Kiinalaisten perheyhteisö ei näyttäytynyt yhtä tiukkana eikä vanhemmista huolehtimista yleensä pidetty syynä palata kotimaahan. Varsin nuorina Suomeen saapuneet kiinalaiset olivat myös pääsääntöisesti saapuessaan naimattomia. Koska Kiinassa ei ole samanlaista järjestettyjen avioliittojen perinnettä kuin Intiassa, kiinalaiset haastateltavat arvelivat sopivan puolison löytyessä olevansa varsin halukkaita jäämään Helsinkiin.

"Haluaisin jäädä Suomeen. Haluan mennä naimisiin suomalaisen tytön kanssa ja haluan kasvattaa lapseni täällä, sillä tunnen oloni täällä vapaaksi. Haluan, että lapseni voi kasvaa tällaisessa vapaassa ympäristössä ja tarttua siihen, mikä häntä itseään kiinnostaa." (Kiinalainen mies).

Paluu kotimaahan myös arvelutti haastateltavia. Sekä Kiina että Intia ovat valtavia maita, joihin palaaminen ei välttämättä tarkoita paluuta lähellekään kotikaupunkia. Etenkin intialaisille paluu Intiaan saattaisi tarkoittaa muuttoa alueelle, jossa syödään vieraita ruokia, palvotaan vieraita jumalia ja puhutaan vierasta kieltä.

"Intia on valtava maa, ja jos päätyy kaupunkiin X, tämä voi edelleenkin olla varsin kaukana kotoa. Ja sitten kun mieltii onko paluu sen arvoista. Siis voin ihan yhtä hyvin jäädä Suomeen. Tämä on minulle varsin visainen kysymys." (Intialainen mies)

Lisäksi haastateltavat olivat Suomessa asuessaan tottuneet tietynlaiseen elämänlaatuun ja -rytmiin. Suomalaisen käytäntöjen muodostuttua standardiksi kaikkia ei enää houkuttanut ajatus elämästä kotimaassa. Etenkin kilpailuhenkinen ja hierarkkinen työelämä tuntui luotaantyöntävältä ja moni ilmoitti suosivansa kotiin palatessaan länsimaisia työnantajia.

"Ehkä en tottuisi enää kiinalaiseen työkuulttuuriin, voisi olla helpompaa vain työskennellä täällä. Työissä

*ei ole niin kiireistä eikä meidän tarvitse huolehtia opinnoista niin paljon. Täällä on läpinäkyvämpää.” (Kii-
nalainen nainen)*

*”Minulla ei ole pitkän tähtäimen suunnitelmia täällä. Mutta palaaminen on vaikeampaa kuin lähteminen.
Ensinnäkin, töihin saattaa kohdistua erilaisia odotuksia. Ja sitten täällä on erilainen elämänlaatu, ja me
haluaisimme samaa myös siellä.” (Intialainen mies)*

Haastatteluissa myös kyseenalaistettiin tulevan sijainnin mielekkyyden pohtiminen. Haastateltavat ko-
rostivat luoneensa Suomessa runsaasti kontakteja, joiden säilyminen ei nykyisenä Internet-aikana ollut
heidän mielestään riippuvaista heidän fyysisestä sijainnistaan. Vuodet Suomessa olivat heille paitsi osa niin
heidän elämänsä kuin myös ammatillista pääomaansa.

*”Henkilökohtaisesti en usko, että sillä, missä olen viiden vuoden kuluttua, on merkitystä. Nyt kun olen
asunut täällä useita vuosia, tulee minulla aina olemaan yhteyksiä Suomeen. Ne voivat olla henkilökohtaisia
yhteyksiä, ystäviä, ne voivat olla liikekumppaneita, ehdottomasti liikekumppaneita, sillä olen pyörittänyt
yritystä täällä. Jos tiedän, että jotain pitäisi tehdä, ja henkilö, joka osaa tehdä sen, on Suomessa, ottaisin
vain yhteyttä tähän henkilöön. Kun nämä yhteydet on kerran luotu, eivät ne enää katoa noin vain.” (Intia-
lainen mies)*

Taulukko 6. Vetotekijät Suomeen, kotimaahan ja muualle

Suomeen	Kotimaahan	Muualle
Kotiutunut Suomeen, elämä nykyään täällä	Kasvavan talouden luomat työmahdollisuudet	Elämä voisi olla helpompaa kansainvälisemmässä ympäristössä
Miellyttävä työkuulttuuri	Perhe kotimaassa	Tarjoutuvat työtilaisuudet
Paluu kotimaahan arveluttaa	Puolison sopeutuminen Suomeen voi olla vaikeaa	Halu nähdä maailmaa
Suomalainen puoliso	Halu kasvattaa lapset omaan kulttuuriin	Parempi palkkataso
Suomessa olevat verkostot ja niiden luomat mahdollisuudet		

Yhteenveto: kiinalaisten ja intialaisten osaajien erot ja yhtäläisyydet

Kiina ja Intia ovat maailman suurimpia osaavan maahanmuuton lähtömaita. Molemmissa maissa muutto-liikettä motivoi ankara kilpailu hyvistä opiskelu- ja työpaikoista. Suomeen korkeakoulutetut kiinalaiset saapuvat lähes ainoastaan opintojen myötä, kun taas intialaisia IT-asiantuntijoita rekrytoidaan suoraan Suomessa toimiviin intialaisiin tai muihin kansainvälisiin yrityksiin. Kiinnostavat työtehtävät houkuttelivat IT-insinöörejä Suomeen, mutta haastatteluissa painottuivat lähinnä opiskelijoina Suomeen saapuneiden muuttamisen motiivit.

Huippuyliopistojen ulkopuolelle jääneille opinnot ulkomailla ovat erittäin varteenotettava vaihtoehto, sillä tutkinto ulkomaisesta yliopistosta on työmarkkinoilla kotimaisen kakkosluokan yliopiston tutkintoa arvostetumpi. Näin ajattelevat etenkin insinöörit, lääkärit ja kauppatieteilijät, joiden näkökulmasta Helsingin erityisiä vetonauloja ovat mobiili- ja ympäristötekniikan opinto-ohjelmat sekä Aalto-yliopisto.

Sopivat opinto-ohjelmat ja Nokian maine olivat herättäneet haasteltavien kiinnostuksen Suomeen mahdollisena opiskelumaana. Lopullisessa ratkaisussa merkittäviksi tekijöiksi nousivat opiskelun maksuttomuus, tuttujen suositukset, vaihto-opinto-ohjelmat, oppilaitosten hyvät englanninkieliset Internet-sivut sekä tiedusteluihin saadut nopeat vastaukset. Suomen – tai Helsingin – vaikutus lopulliseen valintaa oli vähäinen, vaikkakin haastateltavat pitivät suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa erittäin houkuttelevana ja etenkin kiinalaiset naiset korostivat turvallisen maan maineen merkitystä päätöksenteossa.

Osa haastatelluista oli saapunut Helsingin seudulle suoraan, osa jonkin toisen suomalaisen paikkakunnan kautta. Koska Suomesta ei ennen tänne saapumista ylipäänsä tiedetty juuri mitään, oli ensimmäistä asuinpaikkakuntaa määrittänyt lähinnä oppilaitoksen tai työpaikan sijainti. Helsingin vahvuksina muihin suomalaisiin paikkakuntiin verrattuna nousivat esiin TKK:n muita teknillisiä yliopistoja parempi tunnettuus sekä kaupungin suurempi koko. Lisäksi siirtymä opiskeluista työelämään oli osoittautunut haastateltaville usein vaikeaksi, ja keskeinen syy Helsingin seudulle hakeutumiseen olivat muuta Suomea paremmiksi arvioidut työmarkkinat.

Kiinalaisten ja intialaisten tarinat Suomeen saapumisesta poikkesivat hieman toisistaan. Ensinnäkin kaikki haastatellut intialaiset olivat suorittaneet vähintään kandidaatintutkinnon ennen Suomeen saapumistaan. Intialaiset olivat siten hieman vanhempia ja kokeneempia kuin kiinalaiset, joista enemmistö oli aloittanut opintonsa ammattikorkeakoulussa pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Intialaiset olivat myös punninneet tarkemmin Suomen ja muiden vaihtoehtojen välillä: vertailleet opinto-ohjelmia taikka perehtyneet toimenkuvaansa. Kiinalaisille satunnaiset tekijät – opiskelijavaihtosopimus, nopea vastaus tiedusteluun oppilaitoksesta taikka tuttujen suositukset – olivat olleet opinto-ohjelmien tarkkaa vertailua merkittävämpiä.

Intialaiset tiesivät yleensä paremmin mihin olivat tulossa kuin kiinalaiset, joille lopullinen oppilaitos saattoi olla yllätys. Ero oli havaittavissa myös yrityshaastatteluissa ja kuvastaa yhteiskuntien eroja: Intiasta on jo pitkään suunnattu ulkomaille opiskelemaan ja intialaiset yritykset ovat operoineet kansainvälisesti yli puolivuosisataa. Kiinan avautuminen on sen sijaan alkanut vasta viime aikoina ja kansainvälinen kenttä on kiinalaisille vielä melko vieras. Edes maasta lähteminen ei ole Kiinassa itsestäänselvyys, vaan osalle haastateltavista mahdollisuus lähteä ylipäänsä mihinkään oli ollut ainutlaatuinen tilaisuus, jota ei haluttu hukata turhaan empimiseen.

Suomalaiseen opiskelu- ja työkuulttuuriin totuttelu oli vienyt haasteltavilta aikansa. Molemmissa maissa sekä opiskelu että työnteko on kilpailuhenkistä ja mekaanisista tehtävistä koostuva työmäärä valtava. Suorituskeskeisistä kulttuureista saapuneita haasteltavia miellytti Suomessa opiskelun ja työnteon itsenäisyys: opiskelijan tärkein tehtävä oli oppia ajattelemaan itse eivätkä esimiehet sanelleet työtehtäviä yksityiskohtia myöten. Suomalaisen työnteon rauhaista, ajattelulle tilaa jättävä tahti yhdistettynä suomalaisten ahkeruuteen ja sopimusten luotettavuuteen oli kaiken kaikkiaan haastateltavista erittäin miellyttävä.

Sopeutuminen oli kuitenkin ollut haasteellista. Etenkin opintojen alussa haastateltavat olisivat kaivanneet enemmän opastusta, jottei ensimmäinen lukukausi tai -vuosi valusi hukkaan opiskelujärjestelmää opiskellessa. Työmarkkinoille siirtyessään suomea taitamattomat työnhakijat arvioivat asemansa heikoksi, joten tukea kaivattiin paitsi opintojen suunnitteluun niin myös työnhakuun. Lisäksi työelämässä pätevyys-

tensä jatkuvaan todisteleminen tottuneet kiinalaiset ja intialaiset puolestaan kokivat hieman epäreiluna suomalaisen järjestelmän, jossa työpanoksen vaikutus palkkaan on lopulta varsin vähäinen.

Pääpiirteissään työelämää Suomessa pidettiin silti huomattavasti miellyttävämpänä kuin kotimaassa. Mukavan työkuulttuurin ohella myös suomalainen yhteiskunta hyvinvointipalveluineen ja toimivine infrastruktuureineen koettiin erittäin miellyttäväksi ja elämänlaatua Suomessa pidettiin varsin korkeana. Silti - hyvinvointiyhteiskunnan houkuttelevuudesta huolimatta – osa haastateltavista piti verotusta tilapäisesti maassa asuville ja yhteiskunnan palveluita vain vähän käyttäville ulkomaalaisille asianajajille liian korkeana. Toisten mielestä verotus ei ollut ongelma, vaan yhteiskunnan miellyttävyys ja tasa-arvoisuus kompensoivat pienempää palkkatasoa.

Selkeä ongelma haastateltaville oli ulkopuolisuuden kokemus. Vaikka rasismia ilmoitti kokeneensa vain harva, ei suomalaiseen yhteiskuntaan ollut haastateltavien mukaan kovin helppo integroitua. Suurimmaksi esteeksi nousi kieli, joka sulki kielitaidottomat pois suuresta osasta työmarkkinoita, hankaloitti ystävyyssuhteiden solmimista ja vähensi tiedonsaannin mahdollisuuksia. Helsingissä ei ilmesty päivittäistä englanninkielistä sanomalehteä ja vaikka uutiset on saatavilla Internetistä, ne ovat – muiden englanninkielisten sivujen tapaan – sisällöltään suomenkielisiä sivuja suppeampia.

Ulkopuolisuutta lisäsi suomalaisen kulttuurin sisänpäinlämpiävyys. Suomalaisia pidettiin ystävällisinä ja avulaina, mutta heihin oli haasteltavien mukaan vaikea tutustua. Yliopistolla ei ole luokkayhteisöjä eikä kollegoita tavata työaikojen ulkopuolella. Intialaisille suomalaisten hiljainen ja varautunut kulttuuri oli vieras, minkä ohella absolutismi ja vegetarismi hankaloittivat sosiaaliseen elämään osallistumista. Muutama heistä kertoikin ruvenneensa suomessa käyttämään alkoholia, tupakoimaan ja syömään lihaa. Kiinalaisille varautuneisuus oli tuttua omasta kotimaastaan, mutta sekä suomalaisten että kiinalaisten ollessa arkoja tekemään aloitteita, oli tutustuminen erittäin vaikeaa. Puutteellinen englanninkielentaito ja sosiaalinen varautuneisuus johtivat siihen, että kiinalaiset olivat intialaisia selkeämmin yksinäisiä.

Vähäiset kontaktit suomalaisiin vaikeuttivat yhteiskunnassa toimimista ja esimerkiksi vapaa-ajanviettomahdollisuudet ilman suomalaista seuraa näyttäytyivät melko vähäisinä. Lisäksi - vaikka suomalaisen byrokraatian kanssa asioimista pidettiin Kiinaan tai Intiaan verrattuna varsin jouhevana - tiedonsaanti esimerkiksi KELA-etuuksista tai ammattiliitoista oli ilman suomalaisia kontakteja vaikeaa. Viranomaisilta saapuvat suomenkieliset asiakirjat myös hämmentävät haastateltavia, jotka joutuivat turvautumaan viestien tulkinna Google Translateen tai naapureiden apuun.

Palveluiden sujuvuuteen oltiin pääasiallisesti tyytyväisiä, mutta niiden tarjonnassa oli haastateltavien mukaan puutteita: suomen kielen intensiivikursseja ei järjestetä työaikojen ulkopuolella, englanninkielisten tarha- ja koulupaikkojen tarjonta on niukkaa eikä korkeakoulutetuille ulkomaalaisille tarjota kohdennettua työhaun konsultointipalvelua. Yksityislääkäreillä kotimaassaan asioivat intialaiset olivat myös huolissaan suomalaisesta terveydenhuollon jonoista, ja jotkut jopa kertoivat maamiestensä palanneen nopeamman hoidon perässä Intiaan.

Useimmat haastateltavat suunnittelivat palaavansa kotimaahan jossain vaiheessa. Kotimaahan houkuttelivat etenkin kasvavan talouden korkeakoulutetulle työvoimalle tarjoamat mahdollisuudet, jotka vaikuttivat Helsingin suppeisiin työmarkkinoihin verrattuna hyvin laajoilta. Lisäksi perhesyyt vetivät intialaisia takaisin kotimaahan: puoliso ei välttämättä löytänyt töitä Helsingistä, ikääntyvät vanhemmat alkoivat tarvita apua tai lapset haluttiin intialaiseen koulujärjestelmään. Kiinalaisille perhe ei ollut yhtä suuri motiivi, vaan päinvastoin, moni heistä sanoi olevansa jäävänsä mielellään ulkomaille, jos vain löytävät täältä puolison.

Toisaalta sopeutuminen kotimaan hektisempään ja hierarkkisempaan työilmapiiriin sekä toimimattoman infrastruktuurin keskelle arvelutti Suomeen vaihtamaan kotituttuja haastateltavia ja moni olikin jäänyt Suomeen pidemmäksi aikaa kuin oli alkujaan aikonut. Silti valinta siitä missä asua oli pääsääntöisesti Suomen tai kotimaan välillä, sillä – vaikka jotkut olivat valmiita muuttamaan uramahdollisuuksien perässä minne vain - etenkin hieman vanhemmat haastateltavat olivat haluttomia aloittamaan elämäänsä jälleen uudestaan vierassa ympäristössä.

Useampi haastateltava halusi ratkaista tilanteensa kahden maan asukkaana perustamalla oman yrityksen, jonka toiminta perustuisi osaamisen välittämiseen kotimaan ja Suomen välillä. Näin heille jäisi jaksaa molempiin maihin eikä heidän tarvitsisi kotimaassaan totutella uudestaan hierarkkiseen yrityskulttuuriin. Yrityksen perustaminen Suomeen koettiin kuitenkin haastavaksi, sillä oleskelulupapolitiikka teki yrityksen perustamisesta ulkomaalaisille lähes mahdotonta. Perustamista hankaloittivat myös vähäiset mahdollisuudet tavata potentiaalisia suomalaisia yhteistyökumppaneita.

Haastateltavien arviot päätöksestään tulla juuri Suomeen olivat hieman ristiriitaisia. He olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä Helsingissä, mutta kokivat jatkonsa kannalta ongelmaksi Suomi-brändin puutteen: Suomea ei tunneta sen enempää Kiinassa kuin Intiassa. Molemmissa maissa kilpailu työpaikoista on erittäin kovaa ja laadukkaasta opetuksesta huolimatta tuntemattoman maan tuntemattomasta yliopistosta hankitulla tutkintotodistuksella on vain vähän painoarvoa kotimaan työmarkkinoilla.

Siten opiskelukaupunki Helsingin vahvuuksia ovat laadukkaat opinnot kiinnostavilla insinööritieteiden aloilla, mutta heikkoutena on tutkinnon vähäiseksi arvioitu painoarvo. Työpaikkakaupunki Helsinki puolestaan tarjoaa miellyttävän työympäristön ja parhaassa tapauksessa mahdollisuuden työllistyä haasteellisiin projekteihin nimekkäissä kansainvälisissä yrityksissä.

Kahden kaupungin saumakohta voi kuitenkin olla oleskelun kompastuskivi: Helsingin työmarkkinat ovat pienet ja suomenkieliset eivätkä välttämättä tarjoa riittäviä mahdollisuuksia saadun opin hyödyntämiselle taikka kilpailuhenkisissä kotimaissa arvostetun kansainvälisen työkokemuksen keräämiselle. Kansainväliin suurkaupunkeihin verrattuna Helsinki tarjoaa vain vähän tilaisuuksia jyrkän nousujohteiseen uraan, mutta vähintään yhtään runsaasti mahdollisuuksia hyvään elämään.

"Sanoisin, että kaikki riippuu odotuksista. Jos on erittäin urasuuntautunut ja haluaa työskennellä suuressa yrityksessä, ei tämä ehkä ole paras paikka. Mutta jos hakee tasapainoa työn ja oman elämän välillä, jos haluaa vapaan elämän, pitää luonnosta ja seikkailuista. Silloin Suomi on hyvä paikka." (Intialainen mies)

Lähteet

Ally, Kulsoom (2002). Making a New Life. A Study on Foreign Degree Students in the University of Helsinki.

Forsander, Annika & Raunio, Mika & Salmenhaara, Perttu & Helander, Mika (2004). Sykettä ja suvaitsevaisuutta. Globaalin osaamisen kansalliset rajat. Helsinki: Edita.

Kinnunen, Taina (2003). "If I Can Find a Good Job After Graduation, I May Stay." Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden integroituminen Suomeen. Helsinki: Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO: Occasionla Paper 2b/2003.

Martikainen, Tuomas & Gola, Lalita (2007). Intian niemimaalta muuttaneiden nasiten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007, 88-104.

Niemelä, Anna (2008). Kansainväliset tutkinto-opiskelijat Suomen yliopistoissa. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto.

Nousjoki, Joesetta (2006). IT-alan Intia. Helsinki: Sitra.

OECD: Online Education Database. Tarkistettu 31.3.2010

http://www.oecd.org/document/54/0,3343,en_2649_39263238_38082166_1_1_1_37455,00.html

Opetusministeriö KOTA-tietokanta. tarkistettu 31.3.2010. <https://kotaplus.csc.fi/online>

Raunio, Mika (2005). Aivovuodosta aivokiertoon. Huippuosaaajat talouden voimavarana. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta.

Salmela, Simo (2008). Chinese student mobility to Finland and the students' transnational social reality. Case Study On Chinese degree students and their future plans at the University of Tampere and Jyväskylä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Saxenian, Annalee (2005) The New Argonauts. Regional Advantage in a Global Economy. Cambridge: Harvard University Press.

Tilastokeskus: Väestötilastot. Tarkistettu 31.3.2010. <http://tilastokeskus.fi/til/vrm.html>

Zhou, Min (2007) Revisiting Ethnic entrepreneurship. In Portes, Alejandro & DeWind, Josh (ed.) Rethinking migration. New theoretical and empirical perspectives. New York: Berghahn Books. 219-253.

Liite 1. Yritysesimerkki 1: Kiinalainen vyöhyketerapiahieronta

Helsingin ensimmäinen perinteistä kiinalaista vyöhyketerapia hierontaa tarjoava salonki avasi ovensa maaliskuussa 2009. Franchising-periaatteella toimiva ketju on alallaan Kiinan suurin ja Euroopan valloituksen vastikään aloittaneella yrityksellä on toimipisteitä myös Saksassa.

Helsingin salongin toimitusjohtaja on Suomessa opiskellut kiinalainen mies, joka muutaman vuoden Suomessa työskenneltyään päätti ryhtyä yrittäjäksi. Franchising-ajatuksista kiinnostunut mies matkusti Kiinaan sopivaa liikeideaa etsimään ja tapasi siellä monen muun yrityspomon ohella myös hierontaketjun johtajan.

Miesten välille syntyi luottamus, ja kun Invest in Finland sekä Greater Helsinki Promotion ilmoittivat tukevansa yritystä, päätti kiinalainen mies tuoda hierontaketjun Suomeen. Ylipäänsä yrityksen viidennen Euroopan salongin perustamista juuri Helsinkiin määrittivät pikemminkin liikesuhteet kuin seikkaperäiset markkina-analyysit.

"Me tarvitsemme hyvää ja luotettavaa väkeä. Sitä ei vain voi aloittaa esimiestehtävissä yrityksessä ilman minkäänlaista kielen ja kulttuurin tuntemusta. Se olisi tämän kaltaisessa yrityksessä erittäin typerää. Mutta minä olen jo rakentanut omat suhdeverkostoni. Suhdeverkot ovat erittäin tärkeitä kiinalaisille liikemiehille."

Yrityksen alkuvaiheessa Helsingin salongin johtaja oli runsaasti yhteydessä sekä Invest in Finlandiin että Greater Helsinki Promotioniin, joiden apua tarvittiin erityisesti byrokratian hoitamisessa, liiketoiminnalle sopivien tilojen etsimisessä sekä yrityksen tunnetuksi tekemisessä. Viimeksi mainitussa keskeinen apu oli yhteydenotto Helsinki Times:iin, joka päätyikin tekemään vastaperustetusta yrityksestä jutun lehteen. Kaiken kaikkiaan toimitusjohtaja oli erittäin tyytyväinen Invest in Finlandin ja Greater Helsinki Promotionin toimintaan.

"Voin kysyä asiaa joko Invest in Finlandilta tai Greater Helsinki Promtionilta. Yleensä lähetän sähköpostin molemmille, jotta molemmat tietävät tilanteeni ja voimme järjestää tapaamisen erittäin nopeasti. Se on hyvin tehokasta."

Palvelujen tuominen kulttuurista toiseen ei ole mutkatonta. Erityisen vaativaa tämä on, kun kyseessä on hieronnan kaltainen varsin intiimi palvelu, jossa pienten väärinymmärrysten merkitys voi olla suuri. Erityisesti asiaa vaikeuttaa hierojan ja hierottavan välisen yhteisen kielen puuttuminen, minkä lisäksi toimitusjohtaja kertoi aasialaiseen hierontaan liittyvien seksipalvelumielleyhtymien haitanneen toiminnan alkuvaiheita.

Kielen ja assosiaatioiden ohella myös hieronnan kulttuurinen asema Suomessa erilainen kuin Kiinassa, missä hierontaa pidetään lääketieteellisenä hoitomuotona. Palvelun perustamisessa Suomeen piti siten paitsi huomioida asiakkaiden kohteliaaseen kohteluun liittyviä kulttuurieroja myös pitäytyä markkinoimasta palvelua lääketieteellisenä hoitona.

"Kiinassa iäkkäämpiä henkilöitä pyritään auttamaan, se on kunnioituksen osoitus. Mutta täällä auttamisen suhteen pitää aina olla varovainen. Täällä kunnioitusta on, että antaa ihmisten suoriutua itse. Kun avasimme liikkeen Saksassa 80% asiakkaistamme oli yli 75-vuotiaita. Ja meillä oli jyrkät portaat ja vanhat ihmiset liikkuvat hyvin hitaasti ja varovaisesti. Hierojamme auttoivat heitä, mutta aluksi asiakkaat kieltäytyivät avusta ja olivat jopa hieman vihaisia. Mutta myöhemmin he ymmärsivät että me kunnioitamme heitä ja autamme heitä. Että kyseessä on kulttuuriero."

Käytännössä yrityksen suurin ongelma on ollut asiakasrajapinnassa toimiminen, sillä liiketapaamisia hierontasalongeissa järjestävien liikemiesten sijasta Euroopan toimipisteissä palvellaan lähinnä iäkkääm-

mänpuoleisia naisia. Nämä puolestaan toivoisivat saavansa palvelua äidinkielellään, mutta kiinalaiset hierojat eivät osaa Suomea, eikä yrityksen taloudellinen tilanne mahdollista niukkojen henkilöresurssien käyttämistä kielenopetteluun.

"Mutta ensi vuonna meidän täytyy löytää aikaa laittaa hierojat kurssille oppimaan lisää suomen kieltä. Mutta kuten sanoin, meidän täytyy ensin selviytyä markkinoilla, ja vasta sen jälkeen voimme tehdä enemmän. Jos laskee kurssimaksut ja poissaoloista aiheutuvat kustannukset, niin... Me emme kykene löytämään Suomesta tällä hetkellä yhtään pätevää hierojaa. Ja ilman hierojia emme voi pyörittää yritystä. Tämä on yksi ongelma."

Alkuvaikeuksista huolimatta yritys ylitti tavoitteensa ensimmäisenä toimintavuotenaan. Parhaillaan hierontaketju suunnittelee laajentavansa toimintaansa joko toisiin Pohjoismaihin tai muihin suomalaisiin kaupunkeihin.

Liite 2. Yritysesimerkki 2: Intialainen IT-yritys

"Yksi keskeinen syy, siihen että toimimme tällä alueella, on alueen maine innovaatiokeskittymänä. Tämän takia haluamme, että meidät yhdistetään tähän alueeseen."

Toinen tarkasteltu yritys on intialainen IT-alan konsulttiyritys, jonka toiminta perustuu IT-alan palveluiden tarjoamiseen muille yrityksille. Yritys on toiminut kansainvälisesti jo vuosikymmeniä ja sillä on nykyään toimipisteitä useimmissa länsimaissa. Firman 1990-luvun lopulla perustettu Helsingin toimipiste on osa yrityksen Skandinavian yksikköä, jonka pääkonttori sijaitsee alueen kansainvälisimmäksi miellettyssä kaupungissa eli Tukholmassa.

Suomen yksikön johtaja sai siirron Helsinkiin vasta muutaman vuosi sitten, eikä hän siten tiedä, millaisia palveluita firma sai ja olisi kaivannut asettuessaan Helsinkiin eikä hänelle myöskään ole käsitystä perustamisvaiheesta mahdollisesti Invest in Finlandin ja Greater Helsinki Promotionin kanssa tehdystä yhteistyöstä.

Johtaja osaa kuitenkin kertoa perustamisen taustoista, jotka hänen mukaansa olivat samat kuin muuallakin. Käytännössä hän tarkoittaa tällä sitä, ettei Suomen sisäisillä markkinoilla ei ollut päätöksentekoon juuri mitään vaikutusta, vaan yritystä kiinnostavat asiakkaat ovat kansainvälisiä, omalla alallaan merkittävässä asemassa olevia innovatiiviseen tuotekehitykseen panostavia yrityksiä.

Helsingissä sijaitsevien yritysten ohella intialainen firma oli myös kiinnostunut yhteistyömahdollisuuksista yliopistojen kanssa. Toistaiseksi yliopistoyhteistyö oli kuitenkin ollut melko vähäistä ja sen laajentaminen oli yrityksen keskeisiä tavoitteita lähitulevaisuudessa.

"Meillä on omat tutkimusyksikkömme. Ja samalla yliopistot todella luotaavat sitä mitä tapahtuu tulevaisuudessa, mihin meidän tulisi seuraavaksi keskittyä. Siten yliopistot ovat strategiassamme ydinasemassa."

Yrityksen toimintaa leimaa työntekijöiden suuri vaihtuvuus toimipisteissä. Yrityksessä työskenteleville 30–40-vuotiaille insinööreille on selvää, että heidän tulee jossain välissä lähteä ulkomaankomennukselle ja useimmat heistä päätyvät myös asumaan työuransa aikana useammassa eri maassa.

Helsingin yksikön esimies piti työvoiman rekrytoimista Helsinkiin helppona, sillä hänen mukaansa Pohjoismailla on maine innovatiivisena alueena, jossa insinööreillä on hyvät mahdollisuudet päästä palvelemaan maailmanluokan yrityksiä haastavissa projekteissa. Pohjoismaista työkulutturia arvostetaan yrityksen sisällä kovasti, sillä pohjoismaiset yritykset pitävät kiinni tehdyistä sopimuksista sekä antavat konsulttien työskennellä itsenäisesti aidosti vaativien projektien parissa.

Työvoiman jatkuva vaihtuminen aiheuttaa myös ylimääräistä työtä ja yritys on kehittänyt omat käytäntönsä työvoiman asettautumisen hoitamiseksi: toimistoon on palkattu suomalaista henkilökuntaa, jonka tehtävänä on etsiä asuntoja, järjestää lapsille tarha- ja koulupaikkoja sekä huolehtia maahanmuuttoon liittyvästä byrokratiasta. Yrityksen omat käytännöt kattavat myös kulttuuriin perehdyttämisen ja ne ovat osoittautuneet käytännössä varsin toimiviksi. Ainoa yrityksen kaupungille kohdistama toive oli oleskelulupien järjestämisen yksinkertaistaminen yhden luukun periaatetta soveltamalla.

"Yrityksenä olemme tottuneet muuttamaan liiketoimintaamme paikasta toiseen: siten meillä on omat työkalumme ja kyselylomakkeemme, jotka auttavat henkilökuntaa ymmärtämään asiakkaita. Se siitä liikepuolesta. Henkilökohtaisella puolella me orientoimme konsulttejamme Suomen kulttuuriin erityispiirteisiin, siihen mitä täällä tehdään, mitkä ovat tärkeitä perhearvot jne. Ihan yksinkertaisia asioita, kuten mihin aikaan täällä syödään lounasta, illallista tai aamiaista."

Yritysvastuu ja kestävä kehitys ovat firman omistaville säätiöille tärkeitä. Siten yrityksen kiinnostus yliopistoyhteistyössä ulottuu ohella myös erilaisiin ympäristöteknologisiin ratkaisuihin. Mobiiliteknologian lisäksi yritystä kiinnostaakin Pohjoismaissa erityisesti alueen tietotaito ja innovaatiotoiminta kestävä kehityksen kysymyksissä.

Liite 3. Haastattelurunko

Lämmittely:

Lyhyt esittely: missä opiskelee/on töissä, kauanko on asunut täällä, onko perhettä Suomessa, onko asunut muualla ennen?

Osa 1. Suomeen saapuminen

Minkä takia muutti Helsingin seudulle? (esim. työ, opiskelu, puoliso)
Miten ja mistä sait tiedon työ/opiskelupaikasta Suomessa?
Millaisia odotuksia oli tänne tulleessa? Mitä tiesit etukäteen Suomesta?
Harkitsitko muita vaihtoehtoja tai epäröitkö valintaasi jostain syystä? Mistä?

Osa 2. Opiskelu, työt ja elämä Suomessa

Opiskelu/työ

Mitä mieltä olet opiskelemisesta/työskentelemisestä Helsingissä? Mitkä ovat keskeisiä vahvuuksia, mitkä heikkouksia tai ihan vain selkeitä erojakotimaahan verrattuna?
Ovatko työt/opinnot vastanneet odotuksiasi? Missä suhteissa?
Miten opiskeluihin/töihin perehdyttiin? Miten perehdyttämiskäytäntöjä voisi kehittää?
Millaiseksi koet työ/opiskeluyhteisösi sosiaalisen ilmapiirin?

Palvelut ja byrokratia Suomessa

Mikä on kokemuksesi maahanmuuttobyrokratiasta?
Mitä kautta saat tietoa suomalaisista palveluista? onko tiedonkulussa puutteita?
Mitä suomalaisia palveluita olet käyttänyt (työvoimatoimisto, terveydenhuolto, vapaa-aika, perhepalvelut jne.) Mitä mieltä olet niiden toimivuudesta ja ulkomaalaisten huomioimisesta?

Elämä Helsingissä:

Mitkä ovat keskeiset erot elämässä kotimaassa ja Helsingissä, kaipaatko jotain kotoa?
Mistä asioista pidät Helsingissä, ja mistä et? Millainen on mielestäsi hyvä elinympäristö?
Jos sinulla on perhettä Helsingissä, mitä mieltä he ovat kaupungista?
Mitkä ovat keskeisiä haasteita elämässä Helsingissä?

Vapaa-aika ja sosiaaliset suhteet

Mitä teet vapaa-ajallasi? Kaipaako Helsinkiin jotain vapaa-ajan palveluita
Keiden seurassa vietät aikaasi ja miten olet tutustunut ystäviisi?
Miten suomalaiset suhtautuvat ulkomaalaisiin?

Osa 3. Tulevaisuuden suunnitelmat

Millaisina koet uranäkymäsi?

Mitä mieltä olet nyt päätöksestäsi muuttaa Helsinkiin, suosittelisitko Helsinkiä muille?

Missä uskot asuvasi 5-10 vuoden päästä? Mitkä ovat keskeisiä tulevaisuudensuunnitelmiisi vaikuttavia päätöksiä?

Uskotko, että pidät yhteyttä Suomeen, jos muutat pois? Mitä tästä kaikesta jäi käteen?

m u i s t i o i t a

Helsingin seudun kiinalaiset
ja intialaiset osaajat

Uudenmaan kiinalaisten määrä on kaksinkertainen intialaisten nelinkertaistunut 2000-luvulla. Nopeaa muutosta selittää osaavan maahanmuuton lisääntyminen: seudun kiinalaisista jopa joka toinen on korkeakouluopiskelija, kun taas intialaisia houkuttelevat Suomeen patitsi opinnot niin myös englanninkielentaitoisille insinööreille tarjoutuvat työmahdollisuudet sekä Nokialla että intialaisten yritysten Helsingin konttoreissa.

Selvitys perehtyy kiinalaisten ja intialaisten osaajien Helsingin seudulle päätymissä syihin, heidän kokemuksiinsa opiskeluista, työskentelystä ja elämästä Helsingin seudulla sekä heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Se tarkastelee osaajia kaupungin asukkaina, jotka paitsi opiskelevat ja käyvät töissä, myös käyttävät kaupungin palveluita ja viettävät vapaa-aikaansa Helsingin seudulla.

Raportti kysyy, mitä kiinalaiset ja intialaiset osaajat tavoittelevat muuttaessaan ulkomaille ja pohtii, missä suhteissa Helsingin seutu vastaa heidän odotuksiinsa. Se kokoaa yhteen Helsingin seudun keskeisimmät vahvuudet ja heikkoudet osaajien näkökulmasta ja miettii, miten opiskelijoiden ja työntekijöiden kokemukset kaupungista eroavat toisistaan. Raportti perustuu syyskesällä 2009 tehtyihin 29 kiinalaisen ja intialaisen osaajan haastatteluun.

JULKAISUTILAUKSET

p. (09) 310 36293

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus